

Liisa Tikka

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Keinoja osallisuuden vahvistamiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

31.10.2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Liisa Tikka Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa – keinoja osallisuuden vahvistamiseksi 56 sivua + 3 liitettä 31.10.2017
Tutkinto	Sosiaalialan (YAMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Lehtori Salla Nevanen
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää keinoja varhaiskasvatuksessa työskenteleville vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Tavoite pohjautui syksyllä 2017 voimaantulleen ja varhaiskasvatustutkimukseen perustuvan Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tavoitteille, vanhempien osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämisestä.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen ja tutkimusmenetelmänä teoriaan pohjautuva sisällönanalyysi. Tutkimusrunko oli muodostettu aikaisempaan tutkimukseen pohjautuen, niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat vanhemman vahvempaan osallisuuteen palveluissa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sähköistä kyselylomaketta, jonka kysymykset oli laadittu varhaiskasvatustyöympäristöön sopiviksi. Keinoja oli tarkoituksena löytää sekä vanhempien, että varhaiskasvatustajien omakohtaisista kokemuksista ja merkityksistä. Aineisto kerättiin yhteistyössä Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa, Leppävaaran alueen päiväkodeilta ja ryhmäperhepäiväkodeilta.</p> <p>Osallisuuden kokemisen keskeisenä määrittelykriteerinä pidetään yksilön omaa tunnetta siitä, onko hän osallinen. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että on olemassa keinoja, miten vanhemman osallisuutta voitaisiin vahvistaa varhaiskasvatuksessa. Osallisuuteen vaikuttavien keinojen huomiointi näyttäisi kuitenkin edellyttävän varhaiskasvatustajilta myös oivallusta siitä, miten tärkeää vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on sekä rohkeutta ottaa vanhemmat enemmän osallisiksi päiväkodin arkeen.</p> <p>Opinnäytetyöhön osallistuvat vanhemmat ja varhaiskasvatustajat antoivat monipuolisia osallistamistapoja ja ideoita, joita voitaisiin ottaa varhaiskasvatustyön käyttöön laajemminkin. Lisäksi näistä keinoista koottua yhteistyömallia voitaisiin käyttää työvälineenä vanhemman osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämisessä. Sen avulla voidaan suunnitella, arvioida ja kehittää vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa.</p>	
Avainsanat	vanhempien osallisuus, asiakaslähtöisyys, varhaiskasvatus, yhteistyö, varhaiskasvatussuunnitelma

Author Title Number of Pages Date	Liisa Tikka Parents' Involvement in Early Childhood Education - Ways to Strengthen Inclusion 56 pages + 3 appendices 31.10.2017
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	
Instructor	Saila Nevanen, Senior Lecturer
<p>The purpose of the thesis was to find ways for early childhood education employees to strengthen parents' involvement in early childhood education. The aim was to find parents' own experiences and ideas about their involvement in early childhood education as well as the experiences of early educators on how parents' participation is enabled and displayed. The objective is also based on the goals of the National Early Childhood Education Plan (2016) which came into effect in autumn 2017 and on the Early Childhood Education Act for the development of parental involvement policies and structures.</p> <p>The Master's Thesis is a qualitative and research-based theory of content analysis. The research framework was based on previous research on factors that influence the stronger involvement of parents in the services. An electronic questionnaire was used as the data collection method, and separate questions were given to both subject groups: parents and early educators, taking into account the early childhood education environment. The material was collected in co-operation with the early childhood education in Espoo, the day care centers in Leppävaara and group family day care centers.</p> <p>The central criterion of the inclusion of experience is the individual's own feeling of being involved. Based on the results of the thesis, it is possible to say that there are also opportunities and ways of subtly reinforcing parental involvement in early childhood education. This seems to require early educators to understand the importance of co-operation with parents, as well as the courage to involve parents more in their day-to-day life by taking into account factors affecting inclusion in order to enable them to experience parenting.</p> <p>Through their own experiences the parents and early educators participating in this thesis came up with a wide range of ways of parenting, methods and ideas that could be experimented in early childhood education. In addition, this form of cooperation could well serve as a tool for developing methods and structures for parent involvement, in line with the goals of the National Early Childhood Education Plan (2016). It can be used to design, evaluate and develop parents' involvement in early childhood education.</p>	
Keywords	parental involvement, customer orientation, early childhood education, collaboration, early childhood education plan

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vanhempien osallisuus	3
2.1	Vanhempien osallisuuteen vaikuttavat tekijät	5
2.2	Vanhempien osallisuus palveluissa	6
2.2.1	Vanhempien osallisuus palveluiden lähtökohtana	7
2.2.2	Asiakaslähtöinen kehittäminen	7
3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	10
3.1	Lapsen ja vanhemman välisen suhteen merkitys	11
3.2	Vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö	14
3.2.1	Yhteistyön tavoite	15
3.2.2	Yhteistyön rakentuminen	16
3.2.3	Varhaiskasvatussuunnitelma osallisuuden välineenä	19
4	Tutkimusasetelma	21
4.1	Tutkimustehtävä ja kysymykset	21
4.2	Tutkimusmenetelmä	21
4.3	Aineiston keruu	23
5	Tulokset	25
5.1	Taustatietoa vastaajista	25
5.2	Vanhemman osallisuus lapsen hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon	27
5.3	Vanhemman ja lasta hoitavien ammattilaisten välinen suhde	31
5.4	Tiedonsaanti lapsen tilanteesta ja palveluista	33
5.5	Vaikuttamismahdollisuudet palvelutilanteissa ja palvelujärjestelmässä	35
5.6	Yhteenveto	41
5.7	Yhteistyömalli vanhempien osallisuuden vahvistamiseen	45
6	Johtopäätökset	48
7	Pohdinta	51
	Lähteet	53
	Liitteet	
	Liite 1. Tutkimusrunko	
	Liite 2. Kutsu kyselyyn varhaiskasvatuspalveluja käyttäville vanhemmille	
	Liite 3. Kutsu kyselyyn varhaiskasvatuksen työntekijöille	

1 Johdanto

Asiakkaiden osallisuus palveluissa ja niiden kehittämisessä on valtakunnallisesti tärkeä ja ajankohtainen aihe. Syksyllä 2017 voimaantulleen ja varhaiskasvatustalakiin perustuvan Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan vanhempien osallisuutta tulee vahvistaa varhaiskasvatuksessa. Vanhemmat tulee ottaa entistä vahvemmin mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tavoiteltavana on inklusiivinen eli sulautuva toimintakulttuuri, jossa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Tällöin lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää toteutuakseen osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 30.)

Suomalaisten vanhempien osallisuutta tarkastelevia tutkimuksia on tehty varsin vähän ja ne ovat kohdistuneet pääosin perheisiin, joiden lapsella on todettu jokin erityistarve. Myöskään vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa ei ole tutkittu paljon. Vanhempien oman osallisuuden kokemuksen voi saada osallisuutta määrittelevien tekijöiden mukaisesti vanhemman omakohtaisista arvioista tietämykseensä, kyvyistään toimia ja vaikuttaa sekä osanottamisesta päätöksentekoon itseä, perhettä ja ympäröivää yhteisöä koskevilla asioilla (Vuorenmaa 2016: 22).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on löytää keinoja varhaiskasvatuksessa työskenteleville vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Keinoja on tavoitteena löytää sekä vanhempien, että varhaiskasvattajien omakohtaisista kokemuksista ja merkityksistä. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa, keräämällä aineistoa Leppävaaran alueen päiväkodeista ja ryhmäperhepäiväkodeista. Opinnäytetyöllä saavutettujen tulosten on myös tarkoituksena palvella varhaiskasvatuksessa toimivia työntekijöitä, esimiehiä ja johtajia. Ne ovat keinoja vahvistaa ja lisätä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2016) tavoitteiden mukaisesti.

Tutkimusmenetelmänä on teoriaan pohjautuva laadullinen sisällönanalyysi. Käytän sähköistä kyselylomaketta, jonka tutkimusrunko pohjautuu Maaret Vuorenmaan (2016) määritelmiin äitien ja isien osallisuuteen vaikuttavista osatekijöistä palveluiden osalta. Näitä tekijöitä voidaan käyttää perheiden hyvinvoinnin tukemisessa sekä vanhempien

osallisuutta vahvistavien interventioiden kehittämisessä ja arvioinnissa. (Vuorenmaa 2016: 37).

Kyselyiden kysymykset on tehty vastaamaan varhaiskasvatusympäristöä, jolloin voidaan saada tietoa nimenomaan vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuspalveluissa. Vanhempien sekä varhaiskasvattajien kokemuksia ja merkityksiä tarkastelemalla on tarkoituksenani löytää tutkimuskysymykseen vastauksia: Mitkä ovat keinoja, jolla vanhempien osallisuutta voidaan vahvistaa ja lisätä varhaiskasvatuksessa? Lisäksi aineiston avulla on tavoitteena rakentaa yhteistyömalli, jota voitaisiin käyttää varhaiskasvatuksen työvälineenä osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämisessä. Yhteistyömallia, jolla voitaisiin vahvistaa, kehittää ja arvioida vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

2 Vanhempien osallisuus

Käsitellessä vanhempien osallisuutta, tulee määritellä ensiksikin mitä osallisuus itsessään käsitteenä tarkoittaa. Osallisuus käsitettä näyttäisi käytettävän kirjallisuudessa hyvinkin laajasti, eikä sille ole muodostunut yhtenäistä määritelmää. Käsitteen määritteleväminen on osoittautunut vaikeaksi, sillä se on hyvin abstrakti, monitieteinen ja moniulotteinen käsite. Osallisuudelle on muodostunut kuitenkin joitakin lähikäsitteitä, joiden avulla sitä on helpompaa hahmottaa. Lähikäsitteisiin kuuluvat: osallistuminen (*participation*), voimaantuminen (*empowerment*) ja minä-pystyvyys (*self-efficacy*). Näiden käyttäminen kirjallisuudessa on kuitenkin epäjohdonmukaista, sillä niillä voidaan tarkoittaa osallisuuden kanssa samaa asiaa, samoja osatekijöitä, edellytyksiä tai seurauksia. Osallisuuden käsitteelle ei myöskään ole yksiselitteisiä englanninkielisiä vastineita. Yleisimmin käytettyjä aikaisemmin mainittujen lisäksi ovat *involvement*, *inclusion*, *citizen engagement*, *citizen participation* ja *social engagement*. (Vuorenmaa 2016: 19–20.)

Osallistumisen käsitettä on liitetty 1960- ja 1970-luvuilla tapahtuneeseen poliittiseen aktivoitumiseen, jolloin pidettiin tärkeänä, että tavallisellakin ihmisellä tulisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa julkisiin toimintoihin ja niitä koskeviin päätöksiin. Osallistumista ja osallisuutta kuvaavan Sherry Arnsteinin (1969) luoman tikapuumallin mukaan, yksilö voi vaikuttaa omiin osallistumismahdollisuuksiin vaikuttamalla ja päätöksiä tekeväällä sitä enemmän, mitä korkeammalla portaalla hän on. Tässä mallissa osallisuus nähdään kuitenkin yksiulotteisena toimintana, joissa osallisuus on jotain, jota tarjotaan ulkoapäin. (Arnstein 1969: 216–224; Toikko 2012: 123; Vuorenmaa 2016: 21–22.)

Suomalaisessa keskustelussa 2010-luvulla osallisuus ymmärretään laajempaan käsitteenä ja osallistuminen yhtenä osallisuuden osatekijänä. Kansalaisella on mahdollisuus saavuttaa osallisuus tuomalla esiin omia näkemyksiään, vaikuttamalla ja olla mukana päättämässä sekä kantaa vastuuta. Osallistava osallistuminen on vapaaehtoista niin yksilön, ryhmien, yhteisön kuin myös yhteiskunnan tasolla. Osallistuminen ei aina takaa osallisuutta, mutta voi vahvistaa sitä. (Vuorenmaa 2016: 21–22.) Suomalainen lainsäädäntö myös edellyttää kansalaisten osallisuuden toteutumista. Perustuslain (731/1999) mukaisesti jokaisella kansalaisella on oikeus itseään koskevaan päätöksentekoon ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan sekä oikeus vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä ja yhteiskunnan kehittämiseen. Kuntalaki (410/2015) määrää kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Osallisuus on jokaisen ihmisen omakohtainen kokemus suhteessa ympäröiviin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Kokemus osallisuuden syntymisestä on yksilöllistä ja se vaihtelee elämäntilanteiden ja -vaiheiden mukaan. Osallisuuden kokeminen edellyttää tietoa ja sen ymmärtämistä sekä tietoisuutta omista toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Osallisuuden kokeminen voi syntyä myös ilman näkyviä osallistumisenmahdollisuuksia tai se voi jäädä syntymättä osallistamisyrittämisestä huolimatta. Osallisuuden kokemusta ei voida synnyttää eikä toisaalta syntynyttä kokemusta kieltää. Keskeinen osallisuuden kokemuksen määrittelykriteeri on yksilön oma tunne siitä, onko hän osallinen. (Vuorenmaa 2016: 21—22; Hotari, Oranen, Pösö 2009: 149—153.)

Sosiaalisen osallisuuden kokemuksellista tunnetta ei voida ulkopuolelta määrätä, mutta edistää. Kokemuksellisen osallisuuden edistämisen yleisin keino on osallistuminen. Osallisuus on vuorovaikutusta ja osallisuuden kokemus syntyy, kun ihminen oivaltaa osallistumisen mahdollistamat hyödyt. Osallistumisen ja osallisuuden välisenä erona on, että osallistuminen on prosessi ja keino sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi ja osa tunneperäistä kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015: 1—5.)

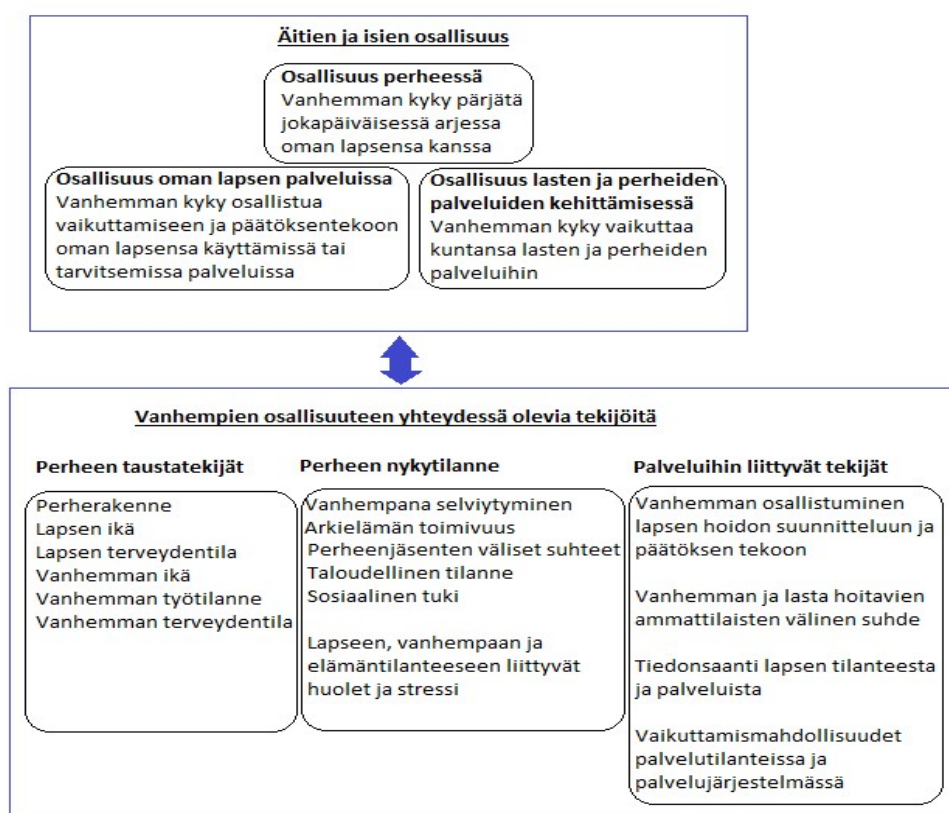
Kirjallisuudessa osallisuus on yhdistettynä voimaantumisen ja minä-pystyvyyden käsitteisiin hyvinkin kiinteästi ja synonyymisti (Bandura 1997, Lavernack 2007, Rouvinen-Wilenius & Leino 2011). Voimaantumisen voidaan nähdä olevan yksilön sisäistä voimavaraa ja henkilökohtaista sosiaalista prosessia, joka lähtee ihmisestä itsestään. Voimaa ei voi antaa toiselle (Siitonen 1999). Voimaantuminen on yksilön hallinnan ja pystyvyyden tunnetta, itsetuntoa, kompetenssia ja varmuutta. Voimaantumisen on määritelty olevan omien mahdollisuuksien ja voimavarojen löytämistä, toimintavalmiuksien ja toimintakykyisyyden saavuttamista sekä kyvykkyyttä asettaa ja saavuttaa päämääriä. Yksilön voimaantumisella on todettu olevan vaikutuksia myös yhteisöön, vahvistaen sen mahdollisuuksia kohentaa esimerkiksi paikallisia elinolosuhteita. Minä-pystyvyyden nähdään olevan yhdistävänä tekijänä tiedostamisen ja toiminnan välillä. (Vuorenmaa 2016: 22; Siitonen 1999: 117—118.)

Vanhemman osallisuutta on kuvattu poluksi vahvaan vanhemmuuteen hänen omak-suessa aktiivisen roolin lapsensa elämässä. Vanhempien osallisuus tarkoittaa vanhemman osallistumista ja vaikuttamista oman lapsen asioiden käsittelyyn aina, kun lapseen liittyviä päätöksiä tehdään perheen käyttämissä palveluissa tai vapaa-ajan toimintaym-

päristöissä. Osallisuus näkyy vanhemman kykyinä hankkia lapselle omatoimisesti palveluita, toimia aktiivisesti lapsen puolesta puhujana ja ottaa osaa lapsen hoidon suunnitteluun, päätöksen tekoon ja toteuttamiseen ongelmia ratkoen ja vastuuta kantaen, yhteistyössä työntekijöiden kanssa. Osallisuuden nähdään olevan näin, vanhemman omaa tietoisuutta asiantuntijuudestaan sekä ensisijaisesta oikeudestaan ja vastuustaan lapseen liittyen sekä tietoisuutta perheensä oikeuksista. Vanhemman osallisuutta on myös vanhemman vaikuttaminen ja päätöksenteko yleisesti muitakin lapsia ja perheitä koskevissa asioissa ympäröivässä yhteisössä ja yhteiskunnassa, kuten esimerkiksi osallistuminen vanhempainyhdistystoimintaan tai kykyä toimia yhteistyössä kunnan päättäjien kanssa. (Vuorenmaa 2016: 24—25.)

2.1 Vanhempien osallisuuteen vaikuttavat tekijät

Perheen nykytilanteen lisäksi vanhempien osallisuuteen vaikuttaa useita erilaisia taustatekijöitä sekä erilaisia palveluihin liittyviä tekijöitä (Ks. kuvio 1.) Näitä tekijöitä voidaan hyödyntää perheiden hyvinvoinnin tukemisessa ja vanhempien osallisuutta vahvistavien interventioiden kehittämisessä ja arvioinnissa. (Vuorenmaa 2016: 37.)

Kuvio 1. Äitien ja isien osallisuuteen vaikuttavat tekijät (Vuorenmaan 2016, mallin mukaan)

Vanhemman oman osallisuuden kokemuksen voi saada osallisuutta määrittelevien tekijöiden avulla vanhemman omakohtaisista arvioista tietämykseensä, kyvyistään toimia ja vaikuttaa sekä osanottamisesta päätöksentekoon itseä, perhettä ja ympäröivää yhteisöä koskevissa asioissa (Vuorenmaa 2016: 22).

2.2 Vanhempien osallisuus palveluissa

Vanhempien kokemuksilla oman lapsensa palveluissa on aikaisempien tutkimusten mukaan nähty olevan yhteys vanhempien osallisuuteen. Vanhempien vahvempaan osallisuuteen on vaikuttanut vanhemman konkreettinen osallistuminen lapsensa palvelutaapaamiisiin ja hoitamiseen esimerkiksi sairaalassa. Vanhemmat ovat arvioineet osallisuutensa kokemuksen sitä vahvemmaksi mitä toimivammaksi, kunnioittavammaksi ja tasa-arvoisemmaksi vanhemmat ovat pitäneet suhdettaan lasta hoitavien työntekijöiden kanssa. Vanhemman kokemukset kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta sekä mahdollisuudesta kertoa oma mielipide ja esittää kysymyksiä on näin yhteydessä vanhempien vahvempaan osallisuuteen. Myös avoimen ja ajantasaisen tiedonsaannin lapsen tilanteesta on osoitettu olevan yhteydessä vanhemman vahvempaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.)

Pääkaupunkiseudun päiväkoteihin kohdistuneessa tutkimuksessa (2011) selvitettiin vanhempien osallisuutta, vanhempien tekemien aloitteiden määrän ja sisällön perusteella. Varhaiskasvatustajille ja vanhemmille tehtyjen kyselyjen tuloksissa vanhempien osallisuus ilmeni selvimmin tuonti- ja hakutilanteissa sekä varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluissa. Vanhemmat tekivät näissä tilanteissa omaa lasta koskevia kysymyksiä ja aloitteita, liittyen lapsen perushoittoon ja yleiseen hyvinvointiin. Koko lapsiryhmää koskeviin, ryhmän muodostamiseen, oppimisympäristöön ja henkilöstöön liittyviin asioihin vanhemmat vaikuttivat harvemmin. Lisäksi aloitteisiin vastaaminen vanhempainilloissa ja aloitteiden tekeminen itse puhelimitse tai sähköpostilla oli vähäisempää. Suurimpina osallisuuden esteinä todettiin olevan vanhempien aika ja asenteet. Myös tietämättömyyden päivähoiton sisällöistä, toimintatavoista ja ryhmähoiton edellytyksistä näyttivät vaikuttavan vähentävästi vanhempien osallistumishalukkuuteen. (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola 2011: 12—37.)

Vanhempien osallisuudesta sekä lasten ja perheiden palvelujärjestelmän välisistä yhteyksistä on tietoa varsin vähän. Tehdyissä tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu vanhempien tiedonsaannin oman kuntansa palveluista olevan yhteydessä vanhempien vahvaan

osallisuuteen. Lisäksi vanhempien oma myönteinen arvio omista vaikuttamismahdollisuuksistaan omassa yhteisössään sekä konkreettinen osallistuminen lasten ja perheiden palveluita kehittäviin toimiin on nähty olevan yhteydessä vanhemman vahvempaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.)

2.2.1 Vanhempien osallisuus palveluiden lähtökohtana

Vanhempien osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen kuuluu ehkäisevään työhön, edistäen hyvinvointia ja terveyttä. Osallisuus on ihmisarvoon kuuluva oikeus tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä ja osallistua itseä sekä yhteisöä koskevaan päätöksentekoon tasa-arvoisesti. (Perälä, Halme & Kanste 2013: 127.) Vanhempien osallisuus tukee perheiden arkea ja vanhempina selviytymistä, joten vanhempien osallisuutta vahvistamalla on mahdollista tukea koko perheen hyvinvointia. Haastavia elämäntilanteita tai vaikeuksia kohdatessa vanhempien osallisuuden kohentuminen saattaa tukea perheiden selviytymistä nykyhetkessä, vähentää vaikeuksien pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia perheenjäsenten hyvinvoinnille ja ehkäistä vanhempien heikon osallisuuden tunteen siirtymistä lapsilleen. Vanhempien osallisuutta on mahdollista tukea vanhemmuutta vahvistamalla, perheiden arjen toimivuutta tukemalla ja sosiaalisen tuen saantia turvaamalla. (Vuorenmaa 2016: 83—84.)

Kaste -hankkeen (2008—2011) raportin mukaisesti hyvin toimivat palvelut lisäävät hyvinvointia, kun taas huonosti toimivat haittaavat lapsen ja nuoren kehitystä lisäten pahoinvointia. Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vaikutusten voidaan nähdä myös pisimmälle tulevaisuuteen, minkä tähden on erittäin tärkeää, että juuri nämä palvelut suunnitellaan, toteutetaan ja johdetaan huolellisesti. Kunnat voivat myös säästää vielä enemmän sijoittamalla lasten ja perheiden tukemiseen. Varhaiset vanhemmuutta, lasten oppimista ja sosiaalisuutta tukevat toimet ovat kansainvälisestikin arvioituina parhaita investointeja, sillä ne vähentävät erityispalvelumenoja, saavat myöhemmin aikaan suuria taloudellisia tuottoja ja estävät syrjäytymisvaaran aiheutumista nuorille, jolloin heistä tulee myös hyviä veronmaksajia ja toisista huolta pitäviä kansalaisia. (Hastrup, Hietanen-Peltonen, Jahnukainen & Pelkonen 2013: 19—22.)

2.2.2 Asiakaslähtöinen kehittäminen

Asiakaslähtöisellä kehittämisellä on tarkoituksena pyrkiä tuottamaan laadukkaampia palveluita. Palveluita voidaan kehittää rakenteiden ja työtapojen uudistamisen lisäksi myös kiinnittämällä huomiota käyttäjälähtöisyyteen. Asiakasryhmäkohtaisen tutkimustiedon tuottaminen on tärkeä osa kehittämistoimintaa ja palvelutoimintaa. (Toikko 2012: 142.)

Asiakaslähtöisyyden hyvinvointipalveluissa voidaan nähdä toiminnan arvoperustana, jonka mukaan jokainen asiakas kohdataan ihmisarvoisena yksilönä hyvinvointivajeesta riippumatta. Keskeisenä ominaisuutena asiakaslähtöisyydessä on, ettei palveluita järjestetä pelkästään organisaation, vaan myös asiakkaan tarpeista lähtien mahdollisimman toimiviksi. Asiakaslähtöinen palvelutoiminnan tulisikin alkaa asiakkaan esittämistä asioista ja kysymyksistä sekä olla vastavuoroista. Tämä toteutuakseen edellyttää asiakkaan ja palvelutarjoajan vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä siitä, miten asiakkaan tarpeet voidaan olemassa olevien palvelumahdollisuuksien kannalta tyydyttää. Asiakaslähtöiseen toimintaan sisältyy myös ajatus asiakassuhteiden jatkuvuudesta, mikä on palveluiden tarjoajan ja asiakkaan välisen yhteisymmärryksen edellytys. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen, Suokas 2011: 18.)

Yhteisymmärryksen saavuttaminen edellyttää palvelun tarjoajalta asiakasymmärrystä eli kattavaa tietoa asiakkaista, heidän tarpeistaan ja sen hyödyntämistä palveluiden kehittämisen pohjana. Asiakasymmärryksen vastaparina tai jatkumona voidaan pitää asiakkaiden palveluymmärrystä, joka on asiakkaiden tietoa ja käsityksiä saatavilla olevista palvelumahdollisuuksista ja palvelun tarjoajan roolista asiakkaan kumppanina parhaan mahdollisen palvelun tuottamiseksi. Asiakaslähtöisyys nähdään asiakaskeskeisyyden toisena vaiheena, jossa asiakas ei ole ainoastaan palveluiden kehittämisen kohde vaan osallistuu itse alusta asti palvelutoiminnan suunnitteluun yhdessä palvelun tarjoajien kanssa. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen, Suokas 2011: 18—19.)

Asiakas voidaan nähdä myös resurssina palveluissa. Tällöin asiakas nähdään itse subjektina eli toimijana, joka on myös vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Tähän asiakaslähtöisyyteen perustuvaan toimintatapaan liittyy kiinteästi asiakkaan voimaannuttaminen. Markkinasuuntautuneessa palvelutuotannossa tämä näkyy asiakkaan valinnan mahdollisuuksien korostamisessa ja siten myös kustannustehokkuuden huomioimisessa. Keskittymistä pelkkiin valintoihin on kuitenkin kritisoitu. Asiakkaalla tulee olla muitakin keinoja vaikuttaa. Keskeistä on osallistuminen palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tällöin kuluttaja-asiakkaasta tulee vaikuttaja-asiakas. (Toikko 2012: 120, 134.)

Asiakkaan tarpeiden ja palvelumahdollisuuksien väliseen tasapainoon pyrittäessä hedelmällisintä on asiakkaan näkeminen yhdenvertaisena toimijana ja kumppanina. Tämä toteutuakseen edellyttää vastuulliselta asiantuntijalta ja asiakkaalta hyvää vuorovaikutusta sekä molemminpuolista luottamusta. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen, Suokas 2011: 18—19.) Asiakasosallisuudella voidaan nähdä olevan monenlaisia hyötyjä. Asiakasosallisuutta voidaan hyödyntää palvelujen kehittämistyössä ja apuna uusien palveluiden muotoilemisessa. Lisäksi sitä voidaan pitää yhtenä osatekijänä entistä kustannustehokkaampien julkisten palvelujen kehittämisessä. (Tammelin 2010: 18.)

Asiakaslähtöisyys lähtee organisaation sisäisten ryhmien välillä vallitsevien toimintatapojen muutoksesta. Työntekijöiden keskinäinen arvostus, ammattitaidon hyödyntäminen ja kanssakäyminen ovat keskeisiä arvoja. Työntekijöiden oma-aloitteisuus, aktiivisuus ja heille delegoitu valta ja vapaus asiakaslähtöisyyden kehittämisessä innovaatioin, on myös merkittävä tekijä organisaation työ- ja palvelukulttuurin kehittämisessä asiakaslähtöisempään suuntaan. Näiden lisäksi johtajan rooli itsessään tulee olla ennen kaikkea asiakaspalvelijan rooli, sillä hän raivaa esteet työntekijöiden asiakaslähtöisen tekemisen ja kehittämisen edestä. Eri näkökulmien esiin saaminen edellyttää tiivistä kommunikointia ja tiedonvaihtoa osapuolten välillä. Asiakaslähtöisen toimintamallin rakentaminen edellyttää myös panostamista johtamiseen ja rajojen ylittämiseen. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen, Suokas 2011: 47.)

Palvelujen käyttäjät nähdään tällöin asiakkaan lisäksi asiantuntijoina, joiden tietoa ja taitoa käytetään palvelujärjestelmän toimintatapojen kehittämiseen ja arviointiin. Tämä vaatii ennen kaikkea asiakkaiden kokemusasiantuntijuuden tunnustamista. Palvelujärjestelmän kehittäminen nähdään vaikeaksi, jos ei sitä tehdä yhteistyössä niiden kanssa, joita kehittäminen koskee. Yksittäisen asiakkaan kokemukset saavat vahvistuksen kollektiivisen toiminnan myötä, jolloin tiedon muodostaminen voi edellyttää asiakkaiden keskinäistä toimintaa eli vertaistoimintaa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tiedon saamiselle, tärkeintä on, ettei palvelujen käyttäjien ja ammattilaisten toimintaa eriytetä toisistaan. (Toikko 2006: 13—23.)

3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa, jotka muodostavat kokonaisuuden, pedagogiikka erityisesti painotettuna. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena, kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta, johon osallistumisesta päättää lapsen vanhemmat. Koulun aloitusta edeltäväksi kutsuttua esiopetusta pidetään myöskin toiminnallisesti varhaiskasvatuksena, joskin siihen osallistumisesta tuli myös velvoittavaa syksyllä 2015 alkaen. (Opetushallitus 2017.)

Varhaiskasvatustilain 2 a § (580/2015) mukaan varhaiskasvatuksessa toimitaan yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. Lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjällä tai muulla palvelujen tuottajalla on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajille on myös järjestettävä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille on järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesti vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa tavoitellaan toteutuvaksi inklusiivisesti eli sulautuvasti. Tällöin toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä kuunnellaan ja arvostetaan. Tämä toteutuakseen edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 30.) Päiväkodin rakenteilla tarkoitetaan muun muassa aukioloaikoja, arvoja, toimintarakenteita, päiväjärrjestystä, henkilöstön koostumusta, ryhmäkokoja ja käytössä olevia rutiineja (Venninen, Tuulikki, Leinonen, Jonna, Rautavaara-Hämäläinen, Maija & Purola, Karoliina 2011: 39).

Varhaiskasvatuksen laatua tulee arvioida monipuolisesti asiantuntijoiden, lasten, vanhempien, henkilöstön ja yhteiskunnan näkökulmista. Vanhempien kokemukset päivähoitopalveluista ovat varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin yksi näkökulma. Niin kutsutulla

outside-inside -näkökulmalla on kyse vanhempien arvioimisesta palvelujen vastaavuudesta perheiden tarpeisiin, lapsen viihtymistä ja hyvinvointia päivähoidossa ja työntekijöiden ja vanhempien välistä yhteistyötä. (Kekkonen 2014: 264.)

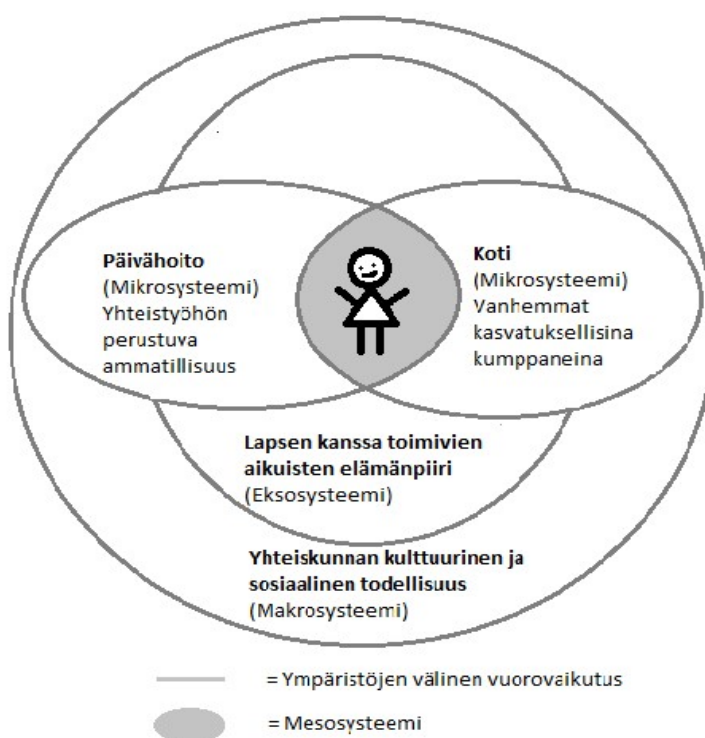
3.1 Lapsen ja vanhemman välisen suhteen merkitys

Lapsen ja vanhemman välinen tunnesuhde on lapselle ensiarvoisen tärkeä muihin aikuissuhteisiin verrattuna. Vanhemman tehtävänä on sitoutua ja kiintyä lapseensa ja mahdollistaa näin myös lapsen kiintyminen. Kun aikuinen kiintyy ja sitoutuu lapseen, syntyy turvallinen kiintymyssuhde, joka auttaa lasta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on Emden (1989) mukaan lapsen kehitystä tukevia ja edistäviä vuorovaikutuksellisia tekijöitä yhteensä seitsemän: kiintymys, turva, hoiva, tunne, oppiminen, leikki ja kontrolli. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on edellytys kiintymyssuhteen kehittymiselle. (Emden 1989; Kaskela & Kekkonen 2006: 22—23.)

Erikssonin kiintymyssuhdeteoriassa etenkin kiintymyssuhteen laatu on tärkeä lapsen persoonallisen kehityksen tekijänä. Se kuinka luotettavasti ja ennakoitavasti äiti reagoi lapsensa läheisyyden tarpeeseen sekä vastaa viesteihin johdonmukaisesti, osuvasti ja turvallisuutta tuottaen on merkittävää. Kasvatusvastuu ei Erikssonin mukaan ole yksinomaan vanhempien, vaan yhteiskunnan tuki on tärkeää monessa lapsen elämänkulun vaiheissa. (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014: 48—49.) Subjektiivinen oikeus päivähoittoon on laajentanut vanhempien mahdollisuuksia saada yhteiskunnallista tukea kasvatustehtävälleen (Opetushallitus 2017).

Brofenbrennerin (1989) mukaan ihmisen kehitystä tutkittaessa tulee tarkastella koko elinajan tapahtuvaa aktiivisen, kasvavan ihmisen ja hänen välittömien elinympäristöjensä muuttuvia ominaisuuksia. Tarkastella tulee näiden ominaisuuksien välistä asteittaista, keskinäistä sopeutumista, ympäristöjen välisiä suhteita ja laajempia konteksteja, joihin ympäristöt sisältyvät. Perimmäisenä tavoitteena on ihmisen kehityksen prosessien ja tulosten järjestelmällinen ymmärtäminen henkilön ja ympäristön yhteisenä yhtälönä. Bronfenbrenner korostaa eritasoisten ja erilaajuisten ympäristöjen sekä etenkin yhteiskunnallisen ja kulttuurisen ympäristön vaikutuksia kehitykseen. (Bronfenbrenner 1989; 2002: 222.)

Bronfenbrennerin sosiaalistumista kuvaavan ekologisen systeemitteorian tai myöhemmissä teoksissa mainitun bioekologisen systeemitteorian avulla voidaan kasvatusta ja kasvatusprosessit sekä hoitamisen ja oppimisen prosessit sijoittaa kehityksen kaavaksi kehitykseen vaikuttaviksi tulostekijöiksi. Tällöin esiin nousee kehittyvä lapsi persoonana ja kasvatukseksi tarkoitettu ympäristö sekä ympäristön suhteet, roolit, toiminnot ja prosessit. (Ks. kuvio 2.) Kaikki ympäristöt, joissa kehittyvä lapsi on aktiivisesti osallisena, ovat hänen mikroympäristöjään. Mikroympäristöjä ovat lapsen lähiympäristöt ja niiden sisältämät rakenteet, joiden kanssa lapsi on suorassa kontekstissa. (Bronfenbrenner 2002: 22. Härkönen 2008: 26—34.)

Kuvio 2. Kontekstuaalisen kasvun malli perheessä ja päivähoidossa kasvavan lapsen näkökulmasta (Hujalan, Puroilan, Parrila-Haapakosken & Nivalan 1998, 15 mallia mukaillen)

Lapsi päivähoitoon osallistuvana tulee teorian mukaisesti nähdä kiinteänä osana kodin luomaa mikrosysteemiä. Mesosysteemillä käsitetään näiden kahden kiinteästi lapsen kasvua sisältävien ympäristöjen väliset yhteydet ja prosessit. Eksosysteemi käsittää kahden tai useamman ympäristön välisen yhteyden tai prosessin, joissa ainakaan yksi ei sisällä kehittyvää lasta, mutta joissa ilmenee aikuisen välittömän ympäristön prosesseihin vaikuttavia tapahtumia, kuten esimerkiksi lapsen kodin ja jommankumman vanhemman työpaikan välinen suhde. Makrosysteemi sisältää kulttuuriset arvot, tavat ja lait, jotka vaikuttavat läpi kaikkien muiden kerrosten. Jos esimerkiksi kulttuurissa ei tuotettaisi

vanhemmille paljoakaan apua kasvatukseen, vaikuttaisi se vanhempien kasvatusympäristöön ja mahdollisuuksiinsa hoitaa kasvatustehtävää. Makrojärjestelmälle tunnusomaiset käyttäytymis- ja käsitemallit siirtyvät sukupolvelta toiselle erilaisten kulttuuri-instituutioiden, kuten päiväkodin ja hallintorakenteiden toteuttamien sosialisatioprosessien välityksellä. (Bronfenbrenner 2002: 22; Härkönen 2008: 26—34.)

Varhaiskasvatuksen ymmärtäminen yhteiseksi, perheiden ja päiväkodin jakamaksi kasvatustehtäväksi luo päiväkotiin uudenlaisen palvelukulttuurin. Lähtökohtaisesti vanhemmat ovat vastuussa kotona ja perhepiirissä tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta, varhaiskasvattajat taas siitä ajasta, kun lapsi viettää päivähoidossa. Vanhempien ja kasvattajien kumppanuus luo lapselle kokemuksia siitä, että tärkeät aikuiset vaalivat ja kannattelevat toistensa suhteita etsien riittävää yhteisymmärrystä lasta koskevista asioista. Olennaista kumppanuudelle on luottamus ja avoin vuorovaikutus lasta koskevista asioista. Jatkuva vuoropuhelu avaa tilaa ottaa puheeksi tavanomaisia vastoinikäymiä kuin myös vakavampia ongelmia ja lapsen erityisen tuen tarpeita. (Kaskela — Kekkonen 2006: 20—21.)

Vaikka vanhempi irrottautuu lapsen kanssa yhdessäolostaan päiväkotipäivän ajaksi, ei vanhemmuuteen liittyvä kasvatusoikeus katoa. Vanhemmalla on oikeus osallisuuteen myös lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tämä tarkoittaa konkreettisen vanhemman osallisuuden lisäksi myös tavoitteeksi vahvistaa vanhemman kokemuksellista osallisuutta ja sitoutumista lapsensa elämään myös varhaiskasvatuksessa. Vanhempien osallisuuteen kannustamiseksi merkityksellistä on se millaista tietoa päivähoidon vanhemmalle antaa sekä miten perheiden ääni päivähoidossa kuuluu. Tiedon saaminen on tärkeää jo ennen asiakkaaksi tuloa, mutta korostuu perheen siirtyessä palvelun käyttäjäksi. (Kaskela — Kekkonen 2006: 25—26.)

Vanhemmille kerrotut lapsen hoitopäivään tai hoitajaksoihin kertyneet tarinat, tapahtumat, kokemukset, tunteet ja elämykset tarjoavat vanhemmalle tilan ja paikan eläytyä ja liittyä osaksi siihen lapsen elettyyn elämään, jossa hän itse ei ole voinut olla läsnä. Vanhempien herkkyyks ja vastavuoroinen ymmärtäminen lapsi-vanhempi-suhteessa luovat perustan lapsen hyvälle kasvulle ja inhimilliselle yhteenkuuluvuudelle. Lapsi kerää kokemuksia varhaisen vaiheen ihmissuhteista, niiden ennustettavuuksista ja jatkuvuudesta muodostaen samalla kuvaa itsestään rakastettuna ja hyväksyttynä ihmisenä. Tämän vuoksi varhaiselle vuorovaikutukselle ja koko lapsen kehitykselle on merkittävää tunnekokemusten jakaminen ja vastaanottaminen. Vanhempien ja henkilöstön havainnot ja

keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. (Kaskela — Kekkonen 2006: 20—23.)

3.2 Vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö

Aiemmin varhaiskasvatuksessa tehtyä yhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä on kuvattu kirjallisuudessa, tutkimuksessa ja käytännössä kasvatuskumppanuudeksi. Uudessa varhaiskasvatustyötä ohjaavassa Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen perusteissa (2016) nimi on muutettu yhteistyöksi. Nimen muuttamiseen on vaikuttanut halu yhtenäistää aiheeseen liittyvä käsite koulumaailmassa käytettävän yhteistyön kanssa. Yleisemmin varhaiskasvatuslain mukaisten perusteiden uudistamisen tavoitteina ovat olleet varhaiskasvatuksen merkityksen kirkastaminen osana lapsen elinikäisen kasvun ja oppimisen polkua sekä kehittää varhaiskasvatuksen laatua valtakunnallisesti. (Opetushallitus 2017.)

Varhaiskasvatuslainmukaisista perusteista tuli ensimmäistä kertaa myös velvoittava asiakirja, jonka pohjalta kunnat ovat laatineet ja ottaneet käyttöön omat paikalliset varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat suunnitelmansa elokuusta 2017 alkaen. (Opetushallitus 2017.) Käytän tässä opinnäytetyössäni yhteistyön rinnalla sanaa kasvatuskumppanuus käsittämään juuri varhaiskasvatuksessa tehtävää yhteistyötä vanhempien ja henkilöstön välillä kirjallisuuden mukaisesti, sillä kasvatuskumppanuus käsitteenä tulee ottaa erityisesti esille vanhempien osallisuutta kehitettäessä varhaiskasvatuksessa. (Kaskela — Kekkonen 2006: 17.)

Kasvatuskumppanuuden käsite pitää sisällään kahden osapuolen välisen kuuntelemisen, kunnioittamisen, luottamuksen ja dialogin. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on myös vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tämän toteuttaakseen varhaiskasvattaja tarvitsee tietoa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen merkityksestä ja kykyä edistää sitä. Kasvatuskumppanuussuhteen on nähty mahdollistavan vanhempien osallisuuden toteutumista ja osallisuus tulkitaan samalla näin myös osaksi kasvatuskumppanuutta (Kaskela — Kekkonen 2006: 17.)

Vanhemman osallisuus varhaiskasvatuksessa perustuu vanhempien kasvatusoikeuteen lapseensa nähden. Kasvatuskumppanuuden muotoutuminen on ollut osa yhteiskunnallista kehityskulkua, jossa sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset murrokset ovat muuttaneet perheen ja päivähoidon tehtäviä ja institutionaalisia suhteita (Kekkonen 2012: 27—44.)

3.2.1 Yhteistyön tavoite

Yhteistyöllä huoltajien ja henkilöstön välillä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 32—33.) Tarkoituksena on lapsen hyvinvointia palvelevalla tavalla yhdistää perheiden asiantuntemus ja tieto lapsesta sekä kasvattajan asiantuntemus ja kokemukset. Henkilöstö on vastuussa siitä, että kasvatuskumppanuussuhde syntyy ja kehittyy. Kasvatuskumppanuussuhde koskee kaikkia päivähoidon asiakasperheitä. Ilmapiirin rakentamisen tarve kuitenkin korostuu, kun lapsella ilmenee erityisen tuen tarpeita. (Kekkonen 2012: 42.)

Kumppanuutta ohjaavat lapsen tarpeet, oikeudet ja etu, perhekohtainen toteuttaminen, vanhempien kanssa ja heidän kesken käytävät kasvatuskeskustelut. Kumppanuusperusteisessa yhteistyössä henkilöstö rakentaa vanhempien kanssa sellaista yhteistyötä, jossa kasvattajat kotona ja päivähoidossa voivat yhteisesti jakaa ja yhdistää havaintojaan ja tietojaan lapsen tavoista toimia sekä tehdä havaintoja. Lisäksi on tavoitteena jakaa aikuisen sitoutuneisuudesta ja paneutuvuuden seurauksellisuudesta lapsen leikkiin ja toimintaan sekä rakentaa yhteistä ymmärrystä lapsi-aikuissuhteen emotionaalisen laadun merkityksestä lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen. Tehtävänä on selvittää mikä on vanhemman lapsikäsite, mitkä ovat käsitykset kasvatuksen tavoitteista ja ihanteista sekä mitkä ovat vanhemman käsitykset kasvatusten menetelmistä ja yhteistyöstä ammattihenkilöstön kanssa. (Kekkonen 2012: 30—43; Kalliala 2008.)

Yhteiskunnallisella tasolla kumppanuus voidaan tulkita vuoropuheluksi, jossa lapsen osuutta ja mahdollisuuksia edistetään kulttuuriseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen pääomaan vanhempien ja julkisten palvelujen kanssa. Kasvatus ymmärretään tällöin yhteisenä yrityksenä, jossa kaikki käytettävissä olevat resurssit ja tieto otetaan käyttöön yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Vanhempien osallisuutta tulisi tässä myös painottaa. Jännitettä voi kuitenkin syntyä siitä, mitkä perheet hyväksyvät täysvaltaisiksi kumppaneiksi. Kumppanuussuhteissa on nimittäin todettu ilmenevän asymmetrisyyttä, jossa kasvattajien vallan on nähty säätelevän vanhempien kokemusasiantuntijuutta sekä rajankäyntiä yksityisen perheen ja julkisen päivähoidon yhdyspinnoilla. (Kekkonen 2012: 31; Alasuutari 2010.)

Kasvatuskumppanuuden mukaisesti vanhempi voi osallistua päivähoidon toimintaan olemalla mukana kasvatustilaisuuksissa, juhlien ja tapahtumien järjestämisessä tai aktivoituneena vanhempaintoimikuntaan. Vanhempi osallistuu päivittäisissä kontakteissa lapsen tuonti- ja hakutilanteiden kautta lapsen hoitopäivän aloituksen ja lopetuksen rutiineihin. Vanhemmalla tulee olla mahdollisuus myös osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Osallistumista vahvistaa, jos vanhemman omaehtoinen ja oma-aloitteinen tekeminen, puhuminen ja jakaminen saavat tilaa. Vanhemmille tulee siis luoda tiloja ja tilaisuuksia olla mukana oman lapsensa, lapsiryhmän, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja ajankohtaisten asioiden valmistelussa. (Kaskela & Kekkonen 2006: 25—26.)

Tuoreimman valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2016) mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Lisäksi huoltajille tulee järjestää säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 16.)

Oppimisympäristöjen suunnittelu yhdessä vanhempien kanssa antavat luontevan tavan ja mahdollisuuden yhteiselle suunnittelulle. Käsitteenä oppimisympäristö sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöt ovat tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lapsen kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä tulee lisäksi hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa ja yhteistyöllä pyrkiä tukemaan huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien keskinäisen verkostoitumisen ja yhteisen toiminnan erilaisissa tilaisuuksissa nähdään vahvistavan yhteisöllisyyttä ja antavan tukea myös henkilöstön työlle. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 31—33.)

3.2.2 Yhteistyön rakentuminen

Yhteistyö alkaa tutustumisesta ja perheen vahvistamasta tiedosta ottaa vastaan päivähoitopaikka. Tutustumiskäynti voidaan sopia perheen kotiin, päiväkotiin tai muuhun sopivaan paikkaan, jonka tekee lapsen oma tuleva hoitaja joko yksin, työntekijäparin tai

esimerkiksi esimiehen kanssa. Perheen kotona tapahtuva tutustumiskäynti on osa kasvatuskumppanuus -koulutusmallin tuomaa työkäytäntöä, joka rakentaa varhaiskasvatuksen tutustumiskäynnin jatkumoa neuvolan käytännölle, jossa terveydenhoitaja vierailee perheen kotona äidin raskauden ja lapsen syntymän jälkeen. (Kaskela — Kekkonen 2006: 41—42.)

Kodin on usein todettu olevan luontevin paikka tutustumiselle ja ensimmäiselle tapaamiselle, jossa tavoitteena on käydä aloituskeskustelu lapsen päivähoitoon, perheen odotuksiin ja toiveisiin liittyen. Vanhempien kynnyksen ilmaista omia odotuksiaan, pelkojaan ja toiveitaan ajatellaan madaltuvan tutussa kotiympäristössään. Työntekijällä on ainutlaatuinen mahdollisuus luoda kuulevaa ja luottamukseen perustuvaa suhdetta perheeseen. Tavoitteena myös on, että työntekijä auttaa vanhempia valmistamaan lasta päivähoidon aloitukseen. Vanhemman tunteiden ilmaisun ja selkiintymisen kautta hän pystyy valmistelemaan lasta muutokseen. (Kaskela — Kekkonen 2006: 41—42.)

Kasvatuskumppanuus rakentuu vuorovaikutukselle, jota ohjaavat dialogisuuden periaatteet. Työntekijällä on kumppanuussuhteessa lapsen asioista keskustellessa neuvotteleva rooli, jolla mahdollistetaan vanhemmalle tasavertaisempi rooli lasta koskevassa päätöksenteossa. Kumppanuutta voi luonnehtia vuoropuhelun avoimuudesta ja joustavuudesta, molemminpuolisesta kunnioituksesta. Ammattihenkilön ratkaisun voikin tulkita ehdotukseksi, sanellun päätöksen sijaan. (Kekkonen 2012: 43.)

Vaikka yhteistyössä korostetaan usein vastavuoroisuutta, asettuu ammattilaiselle suurempia odotuksia. Ammattilaisen tehtävänä on luoda otolliset puitteet suhteelle ja häneltä odotetaan myös omien ajattelutapojen kriittistä arviointia. (Karila 2006: 95.) Yhteistyö on laadultaan vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä myös aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä tulee huomioida perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi. (Varhaiskasvatustilaki 14 a § (2012/909); Kielilaki (423/2003) 18 §; Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 33.)

Kasvatuskäsityksiä vanhemmilla ja ammattilaisilla on tutkittu olevan monenlaisia liittyen muun muassa kasvatukseen, kasvatuksen arvopäämääriin, hyvän kasvatuksen menetelmiin, hyvään lapsuuteen, vanhemmuuteen ja perheen tehtäviin. Näihin liittyvät käsi-

tysten eroavaisuudet juontuvat erilaisista arvoista ja erilaisesta elämänhistoriasta. Näkemykset siitä, keitä ovat hyvät ammattilaiset tai vanhemmat ja ketkä näemme sopivina kasvatuskumppaneina, kumpuavat omista arvostuksistamme ja kokemuksistamme samoin kuin kasvatuskäsityksemme heijastuvat arvomaailmastamme. Keskeisin kumppanuuden toteutumisen ehto on toisen kumppanuusosapuolen kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen ja itsestä poikkeavan kunnioittaminen. Lähtökohta hyvälle yhteistyölle on osapuolten mahdollisuudet tutustua toisiinsa, jolloin kumpikin osapuoli rakentaa kuvaa siitä, voiko kumppaniin myös luottaa. (Karila 2006: 95—96.) Luottamuksen rakentaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista tulee keskustella sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 33.)

Kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa on tärkeää jaetun ymmärryksen rakentuminen. Tavoitteita ja pyrkimyksiä voidaan saavuttaa yhteistyössä, mikäli osallistujat ymmärtävät toistensa tapaa jäsentää ja antaa merkityksiä käsiteltäville asioille. Ammattilaisen omat tulkinnat ja kulttuurisen kehyksen tarkastelu muodostavat tälle tärkeän lähtökohdan ja joka voidaan ymmärtää myös osaksi kasvatustietoisuutta. (Alasuutari 2006: 89) Ulla Härkönen (1991; 1996) on tutkinut kasvattajien ajattelun sisältöjä ja käsityksiä pienten lasten työstä ja työkasvatuksesta käyttäen Bronfenbrennerin (2002) teoriaa käsitysten jäsentämisessä. Hän on myös todennut kasvattajien käsitysten generoituvan yhteiskunnasta ja kulttuurista. Käsitykset ovat yksilön ominaisuuksia ja liittyvät kaikkiin systeemin toimijoihin, vuorovaikutuksiin, rooleihin ja suhteisiin. (Härkönen 1991: 35, 86; 1996: 205; 2008: 27—28.)

Merja Korhosen (2006) mukaan vanhemmilla on myös omat käsityksensä vuorovaikutuksesta ammattilaisten kanssa. Nämä käsitykset heijastuvat muun muassa siihen, millaisia odotuksia vanhemmilla on ja millaiseksi he ymmärtävät oman osallisuutensa vuorovaikutuksessa. Vanhemmat ja ammattilaiset ovat vuorovaikutuksessa aina yksilöitä, eivätkä vain oman ryhmänsä edustajia. Näin vuorovaikutuksessakin ovat läsnä aina heidän yksilöhistorialliset kokemuksensa. (Korhonen 2006: 49.) Vanhempien tulkinnat yhteistyöstä vaihtelevat ja eroja on paljon siinä, millä intensiivisyydellä he ovat valmiit itse rakentamaan suhdetta henkilökunnan kanssa (Karila 2006: 96).

3.2.3 Varhaiskasvatussuunnitelma osallisuuden välineenä

Opetushallitus on varhaiskasvatuksen asiantuntijavirasto, joka laatii ja päättää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja joiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi varhaiskasvatustilain (7 a § 580/2015) mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelmaa tulee arvioida myös aika-ajoin. (Opetushallitus 2017.)

Varhaiskasvatustilain on lisätty myös säännökset osallisuudesta ja vaikuttamisesta sekä yhteistyöstä. Vaikuttamista ja osallisuutta koskeva säännös koskee sekä lasta, että lapsen vanhempia ja muita huoltajia (Varhaiskasvatustilain 7 b § 580/2015). Lapsen mielipide ja toivomukset tulee tällöin selvittää suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta, ja vastaavasti lapsen vanhemmille ja muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa asioihin. Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on tehtävänä myös huolehtia, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö täsmentää toimintakulttuurinsa ja oppimisympäristönsä kehittämiseen liittyviä tavoitteita ja yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjataan myös huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt. (Opetushallitus 2017; Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 34.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa on olennaisella tavalla kyse vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyön kehittämisestä pedagogisen kehittämisen lisäksi. Eräänlaisen taustan tälle pyrkimykselle muodostaa OECD:n taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, joka teki vuosituhaten vaihteessa arviointia varhaiskasvatuksen toteutumisesta kahdessakymmenessä maassa, mukaan lukien Suomi. Arvion mukaan suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on laadukasta, mutta tulevaisuuden haasteeksi esitetään toiminnan läpinäkyvyyden lisäämistä. Tällä tarkoitetaan erityisesti vanhempien asemaa. Vanhemmat tulisi raportin mukaan hyväksyä varhaiskasvatuksessa pedagogisiksi kumppaneiksi eikä nähdä vain asiakkaina. Tämän kritiikin myötä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) esitettiin lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pohjautumista kodin ja päiväkodin yhteistyömuodoksi sekä määrittelemällä vanhempien ja työntekijöiden suhdetta kasvatuskumppanuudeksi. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005; Alasuutari 2010: 21.)

Vanhempien ja perheiden näkökulmasta eri keskusteluilla ja tapaamisilla on laadukkaan kasvatustoiminnan piirteen mukaisesti tavoitteena luoda johdonmukaista jatkumoa ja siltaa toisiinsa nähden. Varhaiskasvatussuunnitelman mukainen keskustelu on luonteva jatko päivähoidon aloituskeskustelulle, jossa palataan myös aloituskeskustelussa esiin tulleisiin asioihin, ajatuksiin, odotuksiin ja tunnelmiin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa luodaan yhteistä todellisuutta ja ymmärrystä lapsesta ja sovitetaan yhteen vanhempien sekä kasvattajien erilaisia tulkintoja lapsesta. Vanhempi on tärkeä nähdä oman lapsensa asiantuntijana sekä suunnitelmassa, että toiminnan järjestämisessä. Suunnitelman mukaisesti kasvattaja voi näin toimia johdonmukaisesti ja lapsen yksilölliset tarpeet tiedostaen. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 32.)

Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja merkitys huoltajien kanssa korostuu, kun suunnitellaan ja toteutetaan lasten kehityksen ja oppimisen tukea. Jotta lapsi saisi oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa, on vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta varhaiskasvatuksen järjestäjillä. Lisäksi järjestäjät vastaavat, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti. Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Lapseen liittyvissä keskusteluissa on tärkeää luoda myönteinen ja kannustava ilmapiiri, sillä useimpien vanhempien mielestä luottamus päivähoitoon ja työntekijöihin rakentuu kasvattajien ja lapsen välisistä suhteista ja siitä, miten he välittävät tuntoisuuttaan vanhemmille. Myös lapseen liittyviä huolenaiheita on tärkeä kertoa vanhemmalle havaintoihin perustuen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta niihin voitaisiin vaikuttaa lapsen hyvinvointia yhdessä rakentaen. (Kaskela & Kekkonen 2006: 45—46.)

Maarit Alasuutarin (2010) tekemän tutkimuksen mukaan keskeisin merkitys lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta vanhempien näkökulmasta on ollut tiedon saaminen siitä, millainen lapsen arki päiväkodissa on ja millainen lapsi siellä on. Tiivistetysti vanhemmat ovat jäsentäneet varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun lapsen päiväkotiarkea koskevan tiedonantamisen tilanteeksi. Lisäksi on korostunut heidän kokemus asiantuntijan arvion ja näkemyksen saamisesta lapsestaan. (Alasuutari 2010: 59.)

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimustehtävä ja kysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää keinoja varhaiskasvatuksessa työskenteleville vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Tavoite pohjautuu syksyllä 2017 voimaantulleen ja varhaiskasvatustalakiin perustuvan Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tavoitteille, vanhempien osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämisestä.

Tutkimuskysymys on: 1. Miten vanhempien osallisuutta voidaan vahvistaa ja lisätä varhaiskasvatuksessa? Tutkimuskysymykseni tarkastelu jakautuu kahteen näkökulmaan; vanhempien sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden. Näistä kahdesta näkökulmasta käsin on tarkoitukseni löytää vastauksia vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi ja lisäämiseksi. Tarkennettuina alakysymyksinä ovat: 1. Millaisia merkityksiä vanhemmat antavat omalle osallisuudelleen varhaiskasvatuspalveluissa? 2. Miten vanhemmat haluaisivat osallistua? 3. Millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on vanhempien osallistumisesta varhaiskasvatukseen? 4. Millä tavoilla vanhemmat osallistuvat? 5. Millaisia ideoita vanhemmat ja varhaiskasvattajat antavat vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi ja lisäämiseksi?

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa, tavoitteena kerätä aineisto Leppävaaran alueen päiväkodeilta ja ryhmäperhepäiväkodeilta. Opinnäytetyöllä saavutettujen tulosten on tarkoituksena myös palvella varhaiskasvatuksessa toimivia työntekijöitä, esimiehiä ja johtajia. Ne ovat keinoja vanhempien vahvemman osallisuuden tavoittelemiseksi varhaiskasvatuksessa. Lisäksi aineiston avulla on tarkoitus rakentaa yhteistyömalli, jota voitaisiin käyttää työvälineenä varhaiskasvatustyössä vanhempien osallisuutta vahvistaessa, kehittäessä ja arvioitaessa.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on laadullinen ja tutkimusmenetelmänä teoriaan pohjautuva sisällönanalyysi. Aineistonkeruumenetelmänä käytän sähköistä kyselylomaketta, jonka kysy-

mykset on laadittu molemmille tutkimusjoukoille omansa: vanhemmille sekä varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tavoitteen mukaisesti on näin löytää molempien tutkittavien joukkojen antamista vastauksista keinoja vanhempien osallisuuden vahvistamiseen ja lisäämiseen varhaiskasvatuksessa.

Sisällönanalyysi menetelmällä tarkastelen aineistoa erittelemällä, etsimällä yhtäläisyyksiä ja eroja sekä tiivistämällä. Tarkoitukseni pyrkiä muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus, joka kytkee tulokset myös ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 105.) Sisällönanalyysissä on myös kvantitatiivista analyysia, jota käytän esitellessäni määrällisesti aineistoa ja tuloksia, kuten erittelemällä vastaajien määriä suhteessa vastauksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 109-116; Metsämuuronen 2006: 250.) Lisäksi havainnollistan taustakysymysten vastauksia kuvioden avulla, jotta lukijan olisi selkeämpi hahmottaa vastaajiin liittyviä taustatekijöitä ja koostumusta.

Teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti analyysin runko on muodostettu aikaisemman teoriaan pohjautuen ja se on strukturoitu, jolloin aineistosta kerätään niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. Näin voidaan testata myös aikaisempaa teoriaa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 113.) Tämän opinnäytetyön tutkimus- ja analyysirunko (Ks. Liite 1) koostuu Maaret Vuorenmaan (2016) tutkimuksessa esitettyihin neljään äitien ja isien osallisuuteen vaikuttavaan osatekijään palveluissa. Palveluiden osallisuuteen vaikuttavat osatekijät ovat: vanhemman osallistuminen lapsen hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon, vanhemman ja lasta hoitavien ammattilaisten välinen suhde, tiedonsaanti lapsen tilanteesta ja palveluista sekä vaikuttamismahdollisuudet palvelutilanteissa ja palvelujärjestelmässä. (Vuorenmaa 2016: 22.) Osatekijöiden avulla on mahdollista löytää, jäsentää ja selkeyttää tutkimusaineistosta esiin nousevaa tietoa koskien vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuspalveluissa edellyttäen, että kyselyn kysymykset on luotu koskemaan juuri varhaiskasvatusympäristöä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 113).

Teorialähtöisen sisällönanalyysin analyysirungossa voi olla myös väljyyttä, jolloin sen sisälle voidaan muodostaa erilaisia luokituksia aineistosta ja poimia ne asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon ja sen ulkopuolelle. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä asioista voidaan muodostaa myös uusia luokkia induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. (Tuomi — Sarajärvi 2009: 113.) Pidän avoimena aineistoa analysoitaessa myös mahdollisuuden löytää tutkimusaineiston avulla uusia vanhempien osallisuutta vahvistavia osatekijöitä.

Aineistosta löydettyistä keinoista on tarkoituksen lisäksi rakentaa yhteistyömallia, jota voitaisiin käyttää työvälineenä varhaiskasvatustyössä vanhempien osallisuutta vahvistamassa, kehitettäessä ja arvioitaessa. Yksittäisen vanhemman ja työntekijän kokemuksista sekä mielipiteistä muodostetaan näin myös kollektiivinen näkökulma, jolloin tarkastelussa asiakkaan oman kokemuksen voi nähdä myös koko asiakasryhmän kokemuksia (Toikko 2012: 123).

4.3 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen Lepävaaran alueen päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien vanhemmilta sekä työntekijöiltä, sähköisellä kyselylomakkeella huhtikuun-kesäkuun 2017 välisenä aikana. Tämä ajanjakso on päiväkodeissa tyypillisesti toimintakauden liittyvää arviointiaikaa, jolloin se sopii ajankohtana hyvin myös vanhempien osallisuuden toteutumisen arvioimiseen. Lisäksi vanhemmat ovat saaneet usein tämän toimintakauden vaiheessa jo kokemuksia päiväkodin arjesta, toimintatavoista ja omasta osallisuudestaan, jolloin he pystyvät niitä parhaiten myös arvioimaan innovatiivisin kehittämisideoin.

Aineiston keruu toteutettiin sähköistä e-lomaketta käyttäen, joka on Metropolia (AMK):n kustantama työkalu opiskelijoilleen (Metropolia Amk 2017). Hyötyjä sähköisen kyselylomakkeen käytöstä tämän kaltaiselle opinnäytetyölle on monia. Sen avulla voidaan tavoittaa suuri joukko vastaajista ja saada tietoa mahdollisimman monelta vanhemmalta sekä varhaiskasvatuksen työntekijältä näkemyksistään vanhempien osallisuuden toteutumisesta ja ideoista käytännön näkökulmasta. Runsaan vastaajajoukon avulla on mahdollista saada myös monipuolisesti erilaisia keinoja ja mahdollisuuksia sekä luoda niistä mahdollisesti yhteistyömalli, jolla toimia vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Sähköinen kyselylomake on vastaajilleen vaivaton, se vie vain vähän aikaa ja vastaajien anonymiys on helppo säilyttää. Lisäksi aineistoa analysoitaessa vastaukset ovat helposti luettavissa, valmiiksi kirjoitetussa muodossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 195—197.)

Jotta kyselylomakkeen avulla saataisiin tutkimuskysymykseen kattavia vastauksia vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa, tehtiin kysymykset tutkimusrunkoon sekä varhaiskasvatusympäristöön sopiviksi, helpoiksi ymmärtää ja tarpeeksi informaatiota tuottaviksi. Lisäksi kysymykset tehtiin avoimiksi ja vastauskenttää rajoittamattomiksi, jotta saataisiin mahdollisimman monisanaisia vastauksia vastaajien kokemuksista

ja ideoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 197, 204.) Hyvän kyselylomakkeen saavuttamiseksi sitä myös testattiin ennen käyttöönottoa muutamalla perusjoukkoa vastaavalla ihmisellä, joka arvioi kyselylomaketta kriittisesti (Vilka 2015: 108). Kyselylomaketta testasi sekä varhaiskasvatuspalveluja käyttävä vanhempi, että työntekijä ja se muokkautui näin myös tarkoitukseensa sopivaksi.

Kutsut kyselyihin (Ks. Liitteet 2. ja 3.) lähetettiin sähköisenä Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen Leppävaaran alueen esimiesten välityksellä varhaiskasvattajille sekä palveluja käyttäville vanhemmille huhtikuussa 2017. Leppävaaran kunnallisessa varhaiskasvatuksessa on 44 päiväkotia ja 20 ryhmäperhepäiväkotia. Kyselyllä mahdollisesti tavoitettavaa henkilökuntaa näissä päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa maaliskuusta 2017 saatujen tietojen mukaan oli yhteensä 544. Näistä erityislastentarhanopettajia 18, lastentarhanopettajia 212, lastenhoitajia 298 ja ryhmäperhepäivähoitajia 16. Vanhempien määrää ei oltu tilastoitu, mutta lasten määrä näissä päiväkodeissa oli yhteensä 3154 lasta. (Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus 2017.) Lasten määrä antaa suuntaa mahdollisesti tavoitettavien vanhempien määrästä, mutta sillä ei voida kuitenkaan määritellä vanhempien tarkkaa määrää, sillä yhdellä lapsella saattaa olla useampi kuin yksi vanhempi.

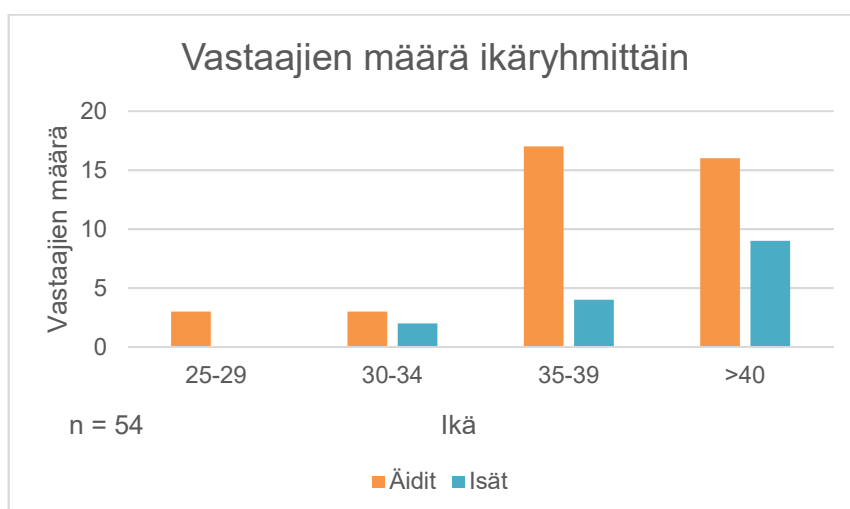
Kutsujen perille menossa oli erinäisiä teknisiä, aikataulullisia sekä ohjeiden ymmärtämiin liittyviä ongelmia. Lisäksi tiedossa oli, ettei kaikilla vastaajilla saattanut olla lainkaan mahdollisuuksia tietoteknisten laitteiden käyttöön. Näihin asioihin haluttiin ripeästi vaikuttaa muokkaamalla kutsujen lähettämistä selkeämmäksi ja mahdollisimman helpoksi. Vastausaikaa lomakkeen täyttämiseen myös pidennettiin toukokuusta kesäkuun puoli väliin, jotta vastauksia voitaisiin saada mahdollisimman paljon, ennen kesälomakauden alkamista. Vaikka vastausaikaa oli vielä reilusti yli kuukausi, haluttiin varmistaa vastaajien runsas määrä lähettämällä tutkimusjoukoille lisäksi muistutusviestit kahden viikon päästä kutsun saamisesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 196).

5 Tulokset

Vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa koskevaan kyselyyn osallistui yhteensä 54 vanhempaa ja 20 varhaiskasvattajaa. Esittelen tässä tulososassa aluksi tarkempaa taustatietoa vastaajista ja tämän jälkeen aineiston mukaisia vanhempien ja varhaiskasvattajien antamia vastauksia tutkimusrungon mukaisin kysymyksin (Ks. Liite 1). Lopuksi kokoon aineistosta löydettyt keinot ja ideat yhteistyömalliksi vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa.

5.1 Taustatietoa vastaajista

Taustakysymyksinä vanhemmilta kysyttiin sukupuolta, ikää, lastenmäärää perheessä sekä sitä, kuinka monta vuotta lapset ovat olleet päiväkodissa hoidossa. Vanhempien vastaajajoukko koostui 15 isästä ja 39 äidistä. Vastaajista suurin osa oli iältään yli 35 -vuotiaita (Ks. kuvio 3.) Kolme vastaajista oli iältään 25-29 -vuotias, viisi 30-34 -vuotiasta, kaksikymmentäyksi 35-39 -vuotiasta ja kaksikymmentäviisi vanhempaa 40 -vuotta tai sen yli.

Kuvio 3. Vastaajien määrä ikäryhmittäin

Vastaajista yhdeksän ilmoitti lapsilukumäärän perheessään olevan yksi, kolmekymmentäkuusi vastaajaa kaksi, vastaajista viisi kolme, vastaajista kolme neljä ja vain yksi viisi lasta. Kenelläkään vastaajista ei ollut yli viittä lasta perheessään.

Vanhempien kertomissa lasten päiväkotisuhteen kestoissa oli suurta vaihtelua. (Ks. kuvio 4.) Suurimmalla osalla vastaajista oli ollut lapsi tai lapset päiväkotihoidossa alle neljä vuotta.

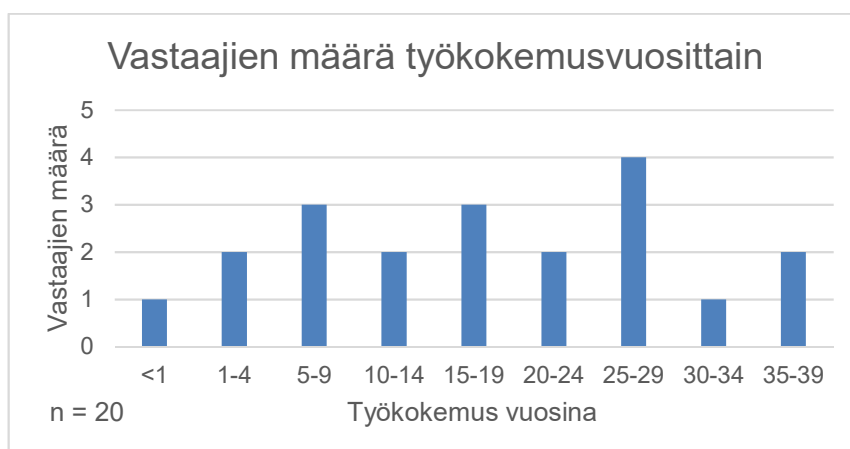

Kuvio 4. Vastaajien määrä lasten päiväkodissaolovuosien mukaan

Tämä tieto antaa kuvaa osaltaan vanhempien kokemusten ja näkökulmien laajuudesta. Mitä pidempään lapsi tai lapset ovat olleet hoidossa päiväkodissa, sitä enemmän vanhemmalle on myös saattanut kehittyä kokemuksia ja käsityksiä osallisuudesta varhaiskasvatuksessa.

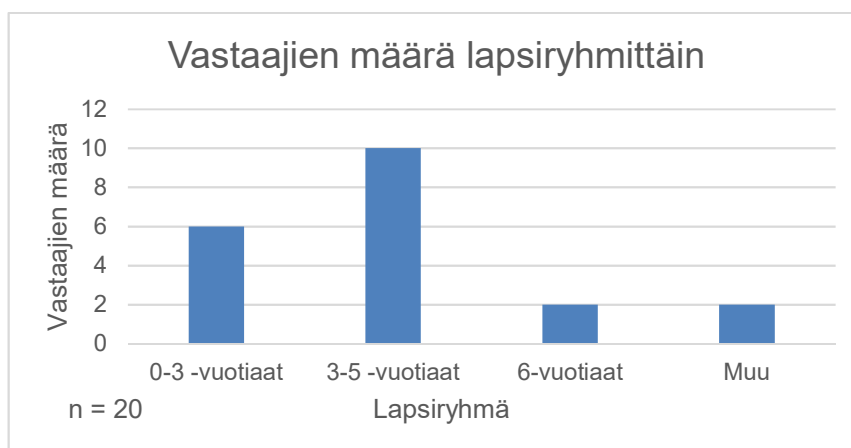
Taustakysymyksinä varhaiskasvattajilta kysyttiin ammattinimikettä, alan työkokemusta vuosina sekä lapsiryhmän ikäkoostumusta, jossa työskentelee. Kahdenkymmenen varhaiskasvattajan vastaajajoukko koostui kahdeksasta lastenhoitajasta, yhdestätoista lastentarhanopettajasta sekä yhdestä erityislastentarhanopettajasta. Huomioitavaa on, ettei tutkimukseen osallistunut yhtään ryhmäperhepäivähoitajaa.

Alan työkokemusta kyselyyn osallistuneilla vastaajilla oli paljon (Ks. kuvio 5.) Neljällätoista vastaajalla kahdestakymmenestä yli kymmenen vuotta.

Kuvio 5. Vastaajien määrä työkokemusvuosittain

Suurin osa vastaajista eli kymmenen varhaiskasvattajaa, työskenteli 3 -5 -vuotiaiden ryhmässä (Ks. kuvio 6). Tämän ikäisten lapsiryhmässä on tyypillisesti 21-24 lasta ja kolme varhaiskasvattajaa. Toiseksi eniten vastaajista eli 6 varhaiskasvattajaa, työskenteli 0-3 -vuotiaiden ryhmässä, jossa on tavallisesti 12 lasta ja kolme varhaiskasvattajaa. Kaksi vastasi kyselyssä kohdan muu ja ilmoitti lapsiryhmänsä koostuvan 1-6 -vuotiaista ja toinen 2-6 -vuotiaista.

Kuvio 6. Vastaajien määrä lapsiryhmittäin

5.2 Vanhemman osallisuus lapsen hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon

Vanhempien kokemuksilla oman lapsensa palveluissa on aikaisempien tutkimusten mukaan nähty olevan yhteys vanhempien osallisuuteen. Vanhempien vahvempaan osallisuuteen on vaikuttanut vanhemman konkreettinen osallistuminen lapsensa palvelutapaamisiin ja hoitamiseen. (Vuorenmaa 2016: 35.)

Vanhemmille esitettiin kysymys: Millä tavoin olet osallistunut päiväkodissa lapsesi hoidon suunnitteluun ja päätöksentekoon? Esimerkkeinä tähän annettiin varhaiskasvatuksessa yleisimmin käytetyt osallisuuden menetelmät, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja vanhempainilta. Suurin osa kyselyyn vastanneista eli 47 vanhempaa kertoi osallistuneensa lapsensa varhaiskasvatussuunnitelman tekoon ja/tai vanhempainiltaan.

Lisäksi osassa vastauksista mainittiin päivittäiset keskustelut hoitohenkilökunnan kanssa kasvotusten sekä puhelinkeskustelut. Muutama vastaaja ilmoitti myös käyneensä erilaisissa muissa tilaisuuksissa, johon oli saanut kutsun. Viisi vastaajaa totesi, ettei ole osallistunut mitenkään lapsensa hoidon suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Eräs joka näin sanoi, kertoi, että varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun osallistuu vain toinen vanhemmista. Yksi vanhempi jätti kysymykseen vastaamatta.

Kokemuksia omiin osallistumisiin kysyttäessä, suurin osa vanhemmista eli 41 vastaajaa piti kokemuksiansa hyvinä. Etenkin varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja pidettiin tärkeinä ja tarpeellisina. Kokemuksena ne olivat näiden vastaajien mukaan hyviä, positiivisia, mahtavia, myönteisiä sekä hienoja, jos annetaan aikaa vain omaan lapseen henkilökohtaisesti. Luottamuksellisessa ilmapiirissä oli myös helppo esittää omia toiveita tai antaa palautetta.

Hyviä kokemuksia, koska keskustelut ovat olleet vuorovaikutteisia ja informatiivisia. Olen saanut tietoja mm. päiväkodin arjesta, lapsen sosiaalisista suhteista ja taidoista, joita ei välttämättä muuten olisi välittynyt kotiin.

Ihan positiivisia. Varsinkin varhaiskasvatussuunnitelman teko/läpi käyminen on mielekästä, kun voidaan paremmin paneutua siihen, miten lapsella menee. Luottamuksellisessa ilmapiirissä on myös helppo esittää omia toiveita tai antaa palautetta.

Seitsemässä vastauksessa ilmeni kokemuksina myös negatiivisia ilmauksia tai perusteluja. Esimerkkeinä kerrottiin keskusteluihin annettu liian vähän aikaa tai ettei niihin ei oltu tarpeeksi valmistauduttu. Lisäksi jotkut näistä vastaajista olivat kokeneet ne pinta-puolisina, informaatioköyhinä, harmaina tai innottomina. Kaksi vastaajista totesi osallistuneensa, muttei varsinaisesti vaikuttavansa. Kuusi vastaajaa jätti tähän kysymykseen vastaamatta, ilmeisesti siksi, ettei ollut kokemuksia.

Vaihtelevia. Osa tapaamisista on ollut ns. "pakollisia vuositapaamisia", joissa sisältö on saattanut jäädä melko kevyeksi. Pääsääntöisesti kuitenkin hyviä kokemuksia.

Aikaa oli liian vähän. Eka kerralla sain paperit kotiin esitettäväksi, mikä oli hyvä. Kevään vasu oli pintaraapaisu, sillä asioiden seuranta olisi myös tärkeää.

Vanhemmilta kysyttiin lisäksi, miten he haluaisivat osallistua lapsensa hoidon suunnitteluun ja päätöksentekoon, johon 20 vanhempaa totesi, että vasuja eli varhaiskasvatussuunnitelman tekoja tulisi edelleen jatkaa. Lisäksi neljä vanhempaa toivoi sähköisten välineiden käyttöä enemmän yhteydenpitovälineenä sekä kyselyjen muodossa. Näin voitaisiin varmistaa mahdollisuus osallistua ilman ajankäyttövaikeuksia ja kartoittaa vanhempien näkemyksiä ottamalla niitä sitten kehityksessä huomioon.

Vasuja pitää ehdottomasti jatkaa. Mitä tarkemmin lomake ym. lapsen asiat käydään läpi, sen parempi.

Sähköisten palvelujen avulla, koska vain se varmistaa mahdollisuuden osallistua ilman ajankäyttövaikeuksia.

Kyselyjen avulla voi kartoittaa vanhempien näkemyksiä ja niitä sitten ottaa huomioon.

Viisi vastaajista halusi osallistua enemmänkin ja olla kaikessa mukana, mutta eivät itseenneet mihin saisivat osallistua tai kokivat, että mahdollisuudet olivat siihen heikot. Yksi näistä vanhemmista toivoi, että vanhempiin pidettäisiin tiiviimmin yhteyttä ja kerrottaisiin asioista hyvissä ajoin etukäteen, jolloin olisi mahdollisuus varautua ja tarvittaessa vaikuttaa. Myös tiedottamista lapsen asioista aikaisempaa enemmän toivottiin kahdeksassa vastauksessa.

Olisi kiva, että meihin vanhempiin pidettäisiin tiiviimmin yhteyttä ja asioista kerrottaisiin hyvissä ajoin etukäteen (esim. hoitajavaihdokset), jotta näihin on mahdollisuus varautua ja tarvittaessa vaikuttaa. Suurin ongelma omasta mielestäni on se, että muuttuvista asioista saa tietoa vasta tosi myöhään, jolloin vaikutusmahdollisuutta ei enää ole. Ylipäänsä on vaikea hahmottaa mitkä voisivat olla sellaisia kohtia, joihin meillä vanhemmilla olisi "oikeus" sanoa mielipide ja vaikuttaa. Luulen että osa tällaisista kohdista on "vaiettu hiljaiseksi", eli me vanhemmat emme vain ymmärrä, että mihin kaikkeen voimme osallistua, kun sellaisesta ei puhuta. Nämä perustoiminnot kuten vasu-keskustelut ja vanhempainillat ovat ok ja toimivat hyvin, mutta yhteistyö voisi olla tiiviimpää ja toivoisin, että meitä vanhempia kuultaisiin enemmän...

Kolme vastaajaa halusi olla laajemminkin varhaiskasvatuksen toiminnassa mukana esimerkiksi joissakin pienimuotoisissa työryhmissä tai kokoontumisissa, johon osallistuisi mielellään myös päiväkodin johtaja tai sidosryhmien jäseniä. Lisäksi vanhempaintoimikunnan olemassaolo voisi auttaa vanhempien osallistumiseen. Vanhemmista 20 oli tyytyväisiä siihen, miten asiat olivat jo tähänkin asti olleet. Kahdella vanhemmalla ei ollut suurta innostusta osallistua lainkaan oman lapsen hoidon suunnitteluun. He kertoivat luottavansa siinä ammattilaisiin täysin. Kolme jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen.

Myös varhaiskasvattajilta kysyttäessä, miten vanhemmat ovat heidän mukaansa osallistuneet lapsensa hoidon suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kaikissa 20 vastauksessa tuli esille varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ja toisista myös vanhempainiltoihin osallistuminen. Tämä vastaus oli samanlainen suhteessa vanhempien vastauksiin.

Vasu-keskusteluissa vanhemmat ovat kertoneet lapsen mielenkiinnon kohteista ja vahvuuksista, joiden perusteella on suunniteltu toimintaa lapsille. Myös vanhempainilloissa on tullut joitakin ideoita toimintaan.

Lapsen vasua tehdessä kuuntelen aina ensin vanhempien ajatukset ja näkemykset, jotka huomioidaan vasua tehdessä. Mielipiteitä kysellään vanhempainillan sisällöstä tai siitä minkälaisia vanhempainiltoja tai yleensäkin yhteisiä tapahtumia järjestetään.

Lisäksi mainittiin asiakastyytyväisyyskyselyt, erilliset kyselyt toimintaa suunniteltaessa, perheillat, yhteiset tapahtumat ja juhlat, xylitol -pastilleiden rahoitus, aloituskeskustelut, Hyve 4 -keskustelut, Leops -keskustelut, päivittäiset keskustelut tulo- ja hakutilanteissa sekä tukea tarvitsevien lasten ja erilaisten yhteistyötahojen kanssa käytävät keskustelut.

Syksyllä koko ryhmän yhteinen vanhempainilta. Joka lapsen vanhemmille vasu keskustelu syyskaudella ja vasun arviointi keväällä. Lisäksi Hyve Neloskeskustelut ja tukea tarvitsevien ja "työstettävien" lasten vanhempien ja erilaisten yhteistyötahojen kanssa käytävät keskustelut. Päivittäiset keskustelut tulo- ja hakutilanteissa.

Varhaiskasvattajilta kysyttiin lisäksi, olivatko vanhempien osallistumiset olleet pääosin: aktiivisia, passiivisia, myönteisiä vai kielteisiä? Sekä perustelut tähän muutamalla sanalla. Varhaiskasvattajista 15, kertoi pitävänsä vanhempien osallistumista pääosin myönteisenä ja tärkeänä. Vastaajien mukaan perheistä löytyi sekä aktiivisesti, että passiivisesti osallistuvia vanhempia.

Kaikenlaisia perheitä löytyy, aktiivisia ja passiivisia. Jotkut luottavat siihen, ette ammattikasvattajat osaavat parhaiten hoitaa ja suunnitella toimintaa, eivätkä koe, että haluaisivat itse olla mukana. Sitten on niitä, jotka osallistuvat kaikkeen tarjottuun toimintaan, ja kyselevät ja osaavat antaa palautetta ihan arkisissakin keskusteluissa.

Osallistumiset ovat olleet aktiivisen kiinnostuneita. Myönteistä yhteistyötä lapsen parhaaksi. Vasujen ja avoimen keskustelun paikka on aina mahdollista. Keskustelukanavat on auki. Kuunnellaan vanhempia ja lapsia kunnioittavasti.

Vanhempien passiivisuudelle vastaajat pohtivat myös joitakin mahdollisia syitä. Näitä olivat vanhemman kiinnostuksen tai ajan riittämättömyys lapsilleen, tyytyväisyys siihen mitä jo saavat tai tietämättömyys paremmasta mitä toivoa. Myös se saattoi pitää vanhemmat passiivisina, jos heiltä ei tarkoituksenmukaisesti kysely.

Suurin osa aktiivisia, joukosta aina löytyy passiivisiakin. Kaikille vanhemmille ei ikävä kyllä riitä kiinnostusta/aikaa lapsilleen.

Passiivisen myönteisiä. Eivät ole eri mieltä kuin me täällä päiväkodissa. Moneen asiaan vanhemmat ovat täysin tyytyväisiä, koska eivät varmaan osaa toivoa muuta.

Vanhemmat ovat olleet melko passiivisia muuten kuin vasu-keskusteluissa. Mutta myönteisiä silloin kun on kysely tarkoituksellisesti.

Vanhempien aktiivisuuteen vaikuttaviksi osatekijöiksi pohdittiin olevan perheiden hyvinvointi, tutuksi tuleminen työntekijöilleen ja keskenään pienessä päiväkodissa, työntekijöiden

vähäinen vaihtuvuus sekä erilaiset vapaamuotoiset tapahtumat, kuten askarteluiltpäivät, äiti ja isä -iltpäivät, vanhempainilta ja pihaleikitapahtumat.

5.3 Vanhemman ja lasta hoitavien ammattilaisten välinen suhde

Vanhemmat ovat arvioineet osallisuutensa kokemuksen sitä vahvemmaksi mitä toimivammaksi, kunnioittavammaksi ja tasavertaisemmaksi vanhemmat ovat suhdettaan lasta hoitavien työntekijöiden kanssa pitäneet. Vanhemman kokemukset kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta sekä mahdollisuudesta kertoa oma mielipide ja esittää kysymyksiä on näin yhteydessä vanhempien vahvempaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.)

Vanhemmilta kysyttiin, millaisia kokemuksia heillä oli yhteistyöstä lasta hoitavien ammattilaisten välillä? Vanhempien kokemukset yhteistyöstä olivat 39 vastaajan mukaan pääosin hyviä. Hyviin kokemuksiin annettiin myös monenlaisia esimerkkejä. Näitä olivat jokapäiväiset avoimet keskustelut lapsen päivästä henkilökunnan kanssa, sopivan ja riittävän ajan antaminen keskusteluille sekä lasten tarpeiden ja viihtymisen huomioiminen, joka näkyi myös lapsesta itsestään.

Lapsillani ei ole ollut mitään erityisiä ongelmia, vaikeuksia jne. joka olisi vaatinut vasua useampia tapaamisia. Vasukeskustelussa sovittiin samat periaatteet kotona ja päiväkodissa, tämä on mielestäni toiminut esim. lapsen itsenäisyyteen kannustamistavoista jne.

Pääasiallinen kanssakäyminen tapahtuu nykyisessä päiväkodissa lasta haettaessa. Henkilöstö antaa päiväraportin, joka onkin tärkein kontakti henkilöstön ja vanhempien välillä. Päiväraportin antamiseen tulee varata aikaa molemmin puolin. Juttelut joka päivä tärkein osa kokonaisuutta.

Yhdentoista vastaajan kokemukset yhteistyösuhteista olivat vaihtelevia ja kolmen vastaajan kohdalla pelkästään negatiivisia. Kolme vastaajaa jätti kysymykseen kokonaan vastaamatta. Negatiivisiksi yhteistyösuhteen kokeneiden kokemukset liittyivät henkilökunnan suhtautumiseen omaan työhönsä, keskusteluhaluttomuuteen tai passiivis-aggressiiviseen käyttäytymiseen vanhempia kohtaan. Myös se miten asioista kerrottiin vanhemmille, vaikutti yhteistyön kokemiseen. Huonoihin kokemuksiin kuului myös laitostainen ja byrokraattinen toimintatapa, hoitajien liian vähäinen tieto ja taito toimia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa, hoitajien vaihtuvuus ja yhdelle vastaajalle myös se, että hoitajista osa on hyvin nuoria, jolloin ei sinänsä muodostu samaa aaltopituutta.

Hoitajan oma suhteutuminen ja intohimo tehtäväänsä määrittelee yhteistyön mahdollisuuden ja syvyyden. Kokemusta on valitettavasti myös "vain töissä täällä" periaatteesta.

Tässä päiväkodissa, johon muutimme, yhteistyö ryhmän vetäjän kanssa on passiivisaggressiivista sotajalalla oloa, joka tympii minua erittäin paljon. Mitään ei voi kysyä saamatta jonkinlaista läksytystä.

...toiminta on selvästi laitosmaisempaa ja eritoten byrokraattisempaa. Kommunikointi hoitopaikasta painottuu liikaa ohjeistamiseen, sääntöihin ja kieltoihin. Ja esim. lapsen kurahanskojen unohtuessa kotiin, aiheesta järjestetään laaja sähköpostikampanja...

Vanhemmilta kysyttiin myös, mitkä asiat heidän mukaansa vaikuttavat hyvään yhteistyösuhteeseen? Hyvään yhteistyösuhteeseen vaikutti vanhempien mukaan: henkilökunnan avoimuus, hyvä ilmapiiri, positiiviset vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä arvostus ja kiinnostus tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa. Lisäksi vaikutti henkilökunnan motivaatio tehdä työtä, työssäjaksaminen, lapsen saama hoito ja yksilöllinen huomioiminen. Vanhemmista neljä jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Molemminpuolinen avoimuus on mielestäni kaiken a ja o. Kun molemmat tahot tietävät toisen arjesta tarpeeksi, on niiden yhteensovittaminen helpompaa.

Avoimuus, yhteistyötaidot, hyvä ilmapiiri, viestintä, rehellisyys, luotettavuus puolin ja toisin. Arvostan sitä, että kysytään mielipidettä (loma-aikoina tarvittavasta hoitopalveluista, xylitol -tuotteiden hankkimisesta jne.)

Se että aikuiset ovat avoimia ja kertovat ongelmista sekä onnistumisista. Olen huolissani kasvavien ryhmäkokojen osalta, että kuinka he pystyvät enää huomioimaan yksilöiden tarpeet ja kertomaan niistä.

Varhaiskasvattajia pyydettiin vastaavasti kertomaan yksi positiivinen kokemus tai saavutus vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Nämä kerrotut kokemukset olivat hyvin yksilöllisiä. Positiiviseksi tulkittujen kokemusten aiheet liittyivät hyvän yhteistyön rakentumiseen, juhlatapahtumiin, uusien hyvien työvälineiden löytämiseen sekä positiivisen palautteen saamiseen vanhemmilta.

Tehostettua tukea tarvitsevan lapsen asioissa yhteisen sävelen löytyminen, vanhemmat ymmärtävät, että yhdessä tehdään työtä lapsen parhaaksi. Varsinkin jos päiväkodissa herää huoli lapsesta ja vanhemmat aluksi torjuvat ongelmat, mutta sitten pikkuhiljaa suostuvat jatkotutkimuksiin ja asiat alkavat edetä, lapsi saa kehitykselleen lisää tukea ja hyvässä hengessä toimitaan arjessa yhdessä.

Eräässä vanhempainillassa näytimme vanhemmille videopätkiä päiväkodin arjesta. Vanhemmat pitivät keinosta tutustua arkeemme. Samalla virisi hyvää kes-

kustelua käytännöistämme, miksi teemme, kuten teemme, mikä ihmetytti, mitä voimme tehdä eri tavalla jne. Videointi on hyvä keino myös kasvattajuuden kehittämiseen!

Lisäksi varhaiskasvattajia pyydettiin kertomaan keinoja hyvän yhteistyösuhteen rakentamiselle. Keinoiksi vastaajat antoivat avoimen, positiivisen, kannustavan, ennakkoluulottoman, arvostavan, luottamuksellisen, rehellisen vuorovaikutuksen ja asenteen yhteistyölle sekä myös ajan antamisen vanhempien kuulemiselle. Muutamat vastaajista korostivat myös perheiden yksilöllisyyden huomioimista kohtaamisissa ja yhteistyön rakentamisessa eli perheen kohtaamista heidän omista lähtökohdista ja tarpeista käsin. Lisäksi mainittiin ensisijaisena keinona hyvän suhteen muodostamista lapseen, jolloin myös vanhemmat näkevät, että kasvattaja ja lapsi pitävät toisistaan ja heidän on helpompi luottaa kasvattajaan. Hyvän yhteistyön rakentumisen keinoissa oli paljon yhteneväisyyksiä vanhempien sekä varhaiskasvattajien antamien vastausten kanssa.

5.4 Tiedonsaanti lapsen tilanteesta ja palveluista

Avoimen ja ajantasaisen tiedonsaannin lapsen tilanteesta on osoitettu olevan yhteydessä vanhemman vahvempaan osallisuuteen. Vanhempien osallisuudesta ja lasten sekä perheiden palvelujärjestelmän välisistä yhteyksistä on tietoa varsin vähän. Joissakin tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu vanhempien tiedonsaannin oman kuntansa palveluista olevan yhteydessä vanhempien vahvaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.)

Vanhemmilta kysyttiin: miten he ovat saaneet tietoa lapsensa asioista? Kaikkiaan 52 vanhempaa, jotka vastasivat tähän kysymykseen, kertoivat saaneensa tietoa keskustelun muodossa vienti- ja tai hakutilanteissa. Lisäksi jotkut vastaajista kertoivat saaneensa tietoa sähköpostilla, puhelimella, tekstiviestillä, paperilla, reissuviholla, ilmoitustaululla, kuukausittaisella tiedotteella ja vasu -keskusteluissa. Jotkut totesivat saavansa tietoa runsaasti ja tähän vaikutti myös oma aktiivisuus kysellä asioista.

Kysyttäessä, miten haluaisit saada tietoa lapsesi asioista? Suurin osa vastaajista, 34 vanhempaa koki samojen yhteydenpito tapojen riittävän, kuten aiemminkin. Vastauksien perusteella parhaimmaksi tavaksi koettiin keskusteleminen kasvokkain. Jotkut vastaajista pitivät myös sähköpostin käyttöä kätevänä tapana esimerkiksi tiedottamiselle ja muutamat toivoivat sitä käytettävän tulevaisuudessa enemmän myös keskusteluvälineenä. Lisäksi mainittiin Web -sivut.

Sähköposti olisi kätevin tapa. Koska minulla ei ole yhteistä kieltä työntekijöiden kanssa ja keskustelut suullisesti jäävät usein pinnallisiksi ja yksipuolisiksi eli minä vain nyökyttelen ja työntekijä hoitaa puhumisen.

Puhumalla, tekstiviestitse, puhelimitse ja s-postitse. Web-sivut eivät olisi hassumpi juttu, mutta en usko, että kenelläkään on aikaa puuhata niiden parissa, ellei kaupungin palveluksessa ole jotain henkilöä (viestintä, it-osasto, markkinointi), jonka voisi irrottaa Web-sivujen tekoon ja päivitykseen säännöllisesti. Toivon, että päiväkodin henkilökunta keskittyy lasten parhaaseen. Heidän tehtävänsä ei ole jatkuvasti päivittää nettisivuja tai etsiä sinne materiaalia.

Vanhemmilta lisäksi kysyttiin: halusiko vanhempi saada tietoa jostakin lapsen liittyvistä asioista tai palveluista enemmän? Tähän kysymykseen tuli monipuolisia vastauksia. Suurin osa vastauksista liittyi lapsen päivään. Näitä olivat tiedonsaanti hoitopäivän tapahtumista, kuten mitä lapsi on leikkinyt, lapsen voinnista ja kehityksestä tai tietoa mahdollisesti myös toisten lasten asioista, mikäli se vaikuttaisi omaan lapseen tai omalle lapselle. Lisäksi haluttiin tietää ruokalistaista, viikko-ohjelmista, mitä sairauksia on päiväkodissa liikkeellä, projekteista, teemoista, retkistä, juhlista, liikuntapäivistä, toiminnan kehittämispäivistä ja mahdollisista maksullisista palveluista, joita lapsi voisi päiväkotipäivän aikana saada.

Hoitopäivän tapahtumista on tosi mukavaa saada tietoa, kuten esimerkiksi mitä leikkejä on leikitty, hauskoja tilanteita tai muuten mieleenpainuvia juttuja, pieniäkin. Mielestäni ne ovat vanhemmalle arvokkaita ja mukavia kuulla, ja tärkeitä jos eivät aina mukaviakaan, jos on esimerkiksi sattunut jotain tai lapselle uusia tilanteita tms.

S-postissa tai mahdollisilla verkkosivuilla voisi näkyä mm. ruokalista, viikko-ohjelma väljästi määriteltynä, mitä sairauksia on liikkeellä, kuka on harjoittelijana, toimintaohjeita mm. jonkin sairausepidemian aikana tai jos päiväkodissa on jokin projekti tai teema (vuodenkiertoon liittyvät juhlat, retket, liikuntapäivät, toiminnan kehittämispäivät). Olen kiinnostunut myös mahdollisista maksullisista palveluista, joita lapsi voi saada päiväkotipäivän aikana (erillinen musiikki- tai liikuntakasvatus, kielikylpy, kädentaito- tai kuvataidetoiminta tms.)

Jotkut vanhemmat haaveilivat myös mahdollisuudesta päästä näkemään omin silmin lapsen arkea paikan päälle päiväkotiin. Nähdä miten arki siellä sujuu ja mitä kaikkea he siellä puuhastelevat. Kuusitoista vanhempaa jätti tähän kysymykseen vastaamatta ja neljätoista vanhempaa totesivat, etteivät tarvinneet mistään lapseen liittyvästä asiasta tai palvelusta enempää tietoa. Kahdeksan vanhempaa jätti vastaamatta kysymykseen.

Varhaiskasvattajilta kysyttäessä, mistä asioista vanhemmat haluavat tietoa. Tuli kaikista vastauksista ilmi, että vanhemmat halusivat tietoa lapsen hyvinvoinnista ja päiväntaphtumista. Näitä olivat asiat, kuten miten lapsi on syönyt, nukkunut, kenen kanssa ja mitä

leikkinyt. Vanhemmat halusivat tietoa myös lapsen kehityksestä, ryhmässä toimimisesta, turvallisuudesta ja mahdollisista huolista sekä neuvoja niihin. Lisäksi mainittiin tarve saada tietoa ryhmän toiminnasta, tulevista tapahtumista ja retkistä, onnistumisista sekä haasteista.

Miten lapset ovat syöneet, nukkuneet; mitä leikkineet; kenen kanssa leikkineet; jos jotain harmia, niin mistä tullut jne. Ihan päivittäisistä perusasioista. Sitten tietenkin, jos on jotain huolia esim. kakkaamisen, syömisen tai muun suhteen, niin sitten neuvoja niihin asioihin.

Pukemisesta, syömisestä, vaatetuksesta, leikeistä, kaveri suhteista, tekemisistä, turvallisuudesta, itkeekö lapsi päivän aikana, rajojen asettamisesta, kuivaksi oppimisesta.

Tietoa vanhemmat ovat pyytäneet kysymällä lasta tuodessaan tai hakiessaan, vasu - keskusteluissa, sähköpostilla, soittamalla, tekstiviestillä tai joskus myös kirjallisesti. Joskus on sovittu myös ylimääräinen tapaaminen. Vastauksista käy selväksi, että eri päiväkotiryhmillä on erilaisia käytäntöjä vanhempien mahdollisuuksiin saada tietoa.

Vanhempien toivomien tiedonjakamisen tapojen mahdollistamiseksi on varhaiskasvattajat sopineet keskenään yhteisiä käytäntöjä ja välineitä. Näitä ovat: lapsen päivästä tiedottamista varten tehty lapsilista, päivän toiminnasta kertominen kalenterin avulla, tapahtumista soittaminen heti vanhemmalle, etukäteisinfot, viikkoposti, kuukausitiedote, kuukollaasin tekeminen tapahtumista sähköpostilla tai ryhmän ilmoitustaululle sekä oven-suufot. Muutama vastaaja myös totesi, etteivät kaikki vanhemmat pyydä tietoa päivästä ja, että heille kuitenkin joka tapauksessa kerrotaan, pyytävät tai eivät.

5.5 Vaikuttamismahdollisuudet palvelutilanteissa ja palvelujärjestelmässä

Vanhempien oma myönteinen arvio omista vaikuttamismahdollisuuksistaan omassa yhteisössään sekä konkreettinen osallistuminen lasten ja perheiden palveluita kehittäviin toimiin on nähty olevan yhteydessä vanhemman vahvempaan osallisuuteen. (Vuoremaa 2016: 35.)

Vanhemmilta kysyttiin: millaisia mahdollisuuksia sinulla on vaikuttaa päiväkodin toimintaan? Vastaajista 15 koki mahdollisuutensa hyviksi vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Keinoikseen he kertoivat kommunikoinnin hoitajien ja päiväkodin johtajan kanssa sekä vanhempainillat, joissa keskustellaan ja vaikutetaan vuoden suunnitelmaan soveltuvin osin.

Lisäksi jotkut näistä vanhemmista kokivat vanhempaintoimikunnan hyvänä tapana vaikuttaa ja myös palautteiden antaminen oli tuottanut tulosta. Joidenkin vanhempien mielestä vaikuttaminen oli vain kiinni omasta aktiivisuudesta ja jaksamisesta olla äänessä.

Vastaajista 22 koki, että mahdollisuudet olivat vähäiset tai niitä oli vain jonkin verran. Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyyteen vaikutti hoitajien vaihtuvuus, ryhmän toimimiseen sijaisten avulla, resurssien niukkuus tai hoitajien työn kiireisyys. Joidenkin vanhempien mielestä aina voi esittää ja ehdottaa asioita tai toiveita sekä antaa palautetta, vaikkei niitä kysyttäisikään. Niiden toteutuminen oli kuitenkin epävarmaa. Vaikuttavuus saattoi riippua aihepiiristä tai henkilökunnan mahdollisuuksista niitä toteuttaa. Kymmenen vastaajaa koki tai uskoi, ettei vanhemmilla ole minkäänlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Neljä vastajaa ei tiennyt, mitkä ovat heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa päiväkodin toimintaan, kolme jätti vastaamatta.

Aina voi asioita ehdottaa, henkilökunta sitten katsoo, onko niitä mahdollisuus toteuttaa missä määrin.

Ei minkäänlaisia. PK:lla ei ole aikaa tehdä mitään minun pyynnöstäni. Kirkossa käydään, vaikka en haluaisi.

En pysty arviomaan. En juuri usko yksilön vaikutusmahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa nykyisillä resursseilla. Lapset aloittavat putkensa päiväkodista ja seuraavan kerran sisältöön voi vaikuttaa työelämässä.

Kysymykseen, miten haluaisit olla mukana varhaiskasvatustoiminnassa? Tuli vastauksia kaiken kaikkiaan 40 ja ne olivat hyvin monipuolisia. Osa vanhemmista halusi olla mukana päiväkodin arjen toiminnassa seuraten läheltä lapsen kehitystä päiväkodissa. Jotkut näistä vastaajista halusivat lisäksi pystyä tukemaan asioita, joita päiväkodissa opetetaan tai olla enemmän tukemassa päiväkodin ja kodin yhteistyötä, ilman, että siihen liittyisi järjestämisvastuuta tai muuta puuha- tai keräysroolia.

Toiset vanhemmista kertoivat haluavansa olla mukana erilaisissa pienimuotoisissa keskustelutilaisuuksissa, vasu -keskusteluissa tai vanhempainilloissa, joissa käytäisiin keskustelua lasten kuulumisista yleisesti, päiväkodin uutisista, haasteista, käytännöistä jne. Osa toivoi vanhempainiltoja järjestettäväksi useamminkin ja niiden sisältöjen olevan vapaamuotoisempia. Näissä tilaisuuksissa voisi antaa myös itse ideoita. Yksi vanhempi oli kiinnostunut osallistumaan myös sellaiseen tilaisuuteen, jossa kerrottaisiin enemmän

kaupungin ja päiväkodin omista linjauksista ja tavoitteista varhaiskasvatuksen järjestämisen suhteen.

Vapaamuotoiset vanhempainillat ulkoiluineen ovat olleet positiivinen kokemus (parempia kuin sisällä istuminen). Siinä ei kuitenkaan ehdi paljon keskustella lasten hoitajien kanssa tai esittää esimerkiksi toiveita toimintaan tms. Jos ulkoiluun yhdistettäisiin ideointipaikka tms.? Toisaalta toimintaan osallistuisimme mielellämme, esimerkiksi jos päiväkotiin tarvitaan jotakin erityistä, kuten askartelutarviketta tms.

Mielelläni kuulisin enemmän esim. kaupungin ja päiväkodin omista linjauksista varhaiskasvatuksen järjestämisen suhteen, tavoitteista jne. jotta voisin paremmin ymmärtää, minkälaisin reunaehdoin päivähoitoa järjestetään.

Osa vanhemmista oli innokkaita ideoimaan ja toteuttamaan myös joskus jotakin yhteistä tapahtumaa tai teemapäivää ja jos vanhempainyhdistys perustettaisiin päiväkotiin, näistä vastaajista siihen osallistuisi kolme. Jotkut vanhemmat olivat valmiita vastaamaan kaikkiin sähköposteihin ja kyselyihin. Yksi näistä vanhemmista myös ehdotti kyselykaavakkeen jakamista vuoden alussa, jossa kysyttäisiin vanhemmalta mitä voisi olla enemmän ja mitä vähemmän. Lisäksi jotkut vanhemmat olivat valmiita antamaan myös rahaa ja materiaaleja.

Tähän kyselyyn osallistuneista vanhemmista 34 vastasivat myös kysymykseen: miten haluaisit osallistua varhaiskasvatuksen kehittämiseen? Osa näistä vastaajista toivoi saavansa enemmän tietoa tavoitteista tai, että heiltä kyseltäisiin enemmän myös kyselyin, jolloin he voisivat kertoa mielipiteitään, palautteitaan tai toiveitaan. Yksi vanhempi ehdotti myös osallistamistavaksi vapaamuotoista ideointia esimerkiksi jollekin taululle tai lapsen kanssa. Osa kertoi, että halutessaan vaikuttaa varhaiskasvatuksen kehittämiseen, se edellyttäisi osallistumisen kuntatason toimintaan.

Enemmän voisi olla tietoa tavoitteista ja palautetta/toiveita voisi kevyesti kysellä netin kautta.

Kyselyt ovat oikein hyvä tapa. Aloitelaatikot ja sähköiset kyselyt.

Toiveita voisi esittää vapaamuotoisesti ideoimalla (esim. taululle tai lapsen kanssa yhdessä), tai useammin sähköisesti kyselyjä tms.

Haluaisin pienemmät lapsiryhmät, mutta niihin ei voi vaikuttaa, ellei ole mukana kunnan toiminnassa

Lopuksi kysyttiin: oliko vanhemmalla vielä jotain muuta sanottavaa vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Tähän tuli vastauksia kahdeksantoista, joista kuusi oli vastauksia siitä, ettei ole mitään lisää sanottavaa. Yksi vastaajista koki itsensä kiireiseksi, eikä kokenut ehtivänsä ramppaamaan koko ajan jossain ja yksi vastaajista oli epävarma siitä, onko vanhempien osallisuus edes järkevä tavoite. Kuusi vastaajaa halusi kiittää kyselystä ja/tai antaa palautetta tyytyväisyydestään saamaansa palvelua kohtaan.

Kahdelta vanhemmalla tuli vielä ajatuksia vanhempien osallisuuden kehittämiseen. Näitä olivat toive jutella avoimin mielin hoitavan henkilökunnan kanssa ja sosiaalisten verkostojen kehittämisestä yhteiselle jutustelulle. Yksi vastaajista totesi vanhempien osallisuuden varhaiskasvatuksessa olevan hyvä juttu, mutta se riippuu paljon kasvattajasta, kuinka paljon vanhemmalla on vaikutusmahdollisuuksia. Yksi vastaaja koki hyväksi, jos olisi kultainen keskitie ja myös työrauhaa kasvattajilla. Hän kertoi luottavansa täysin heidän ammattitaitoonsa.

Varhaiskasvattajilta kysyttäessä, miten vanhemmat ovat osallistuneet päiväkotinne toimintaan tuli erilaisia vastauksia. Muutama varhaiskasvattaja piti vanhempien osallistumista vaihtelevana, kun taas toiset erittäin osallistuvina. Erilaiset juhlat ja tapahtumat saivat vanhemmat vastauksien mukaan erityisesti osallistumaan. Toiset vanhemmista ovat osallistuneet myös näiden järjestämiseen vanhempaintoimikunnan kautta. Osa vanhemmista on osallistunut lisäksi retkien rahoittamiseen, palautteen antamiseen ja tuomalla päiväkotiin materiaaleja.

Vaihtelevasti, on perheitä jotka osallistuvat aina tapahtumiin, ja perheitä jotka eivät koskaan osallistu. Erilaisiin tapahtumiin osallistuu hyvin perheitä. Suosituimpia ovat ryhmän omat juhlat.

Vanhempainyhdistyksen kautta, erilaiset tapahtumat, juhlat, liikuntatapahtumat, 1 - vuotissynttärät

Vanhempainillat, joulujuhlissa yhteisleikit, isän- ja äitienpäivänä yhteisleikit, kevätjuhlissa pihaseikkailu. Osallistuvat myös antamalla palautetta, jos tarve (esim. että ei samana päivänä isojen ja pienten puolella äitienpäiväkahveja). Osa on tuonut materiaalia, kuten papereita, kartonkeja ja kankaita askarteluun.

Kahdesta vastauksesta käy ilmi, että vanhempia on otettu mukaan myös suunnittelemaan vapaamuotoista yhdessäoloa ja toimintaa kyselyllä. Tällöin on saatu vanhempia osallistumaan myös päivän aikaiseen toimintaan, kuten esimerkiksi jumppaan tai luisteluun sekä antamaan toiveitaan siitä, millaisia juhlia he toivoisivat järjestettävän. Lisäksi vanhemmat ovat itsenäisesti tuoneet joitakin toivomuksia päiväkodin toimintaan, kuten

toivoneet enemmän retkiä metsään tai kulttuuritapahtumiin, ulkoilun lisäämistä, lepohten lyhentämistä, ruuan laadukkuutta, uimaan menoa.

Päivän aikaiseen toimintaa lähinnä toivomusten muodossa esim. jumppaa, luistelu jne. Vapaamuotoiseen yhdessäoloon vastaamalla kyselyyn, jonka perusteella olemme yhdessä miettineet tekemistä.

Vanhempainillassa on kartoitettu vanhempien toiveita ja pyritty ottamaan niitä huomioon toimintaa suunnitellessa esim. minkälaisia juhlia on toivottu järjestettävän.

Toiveet ovat useimmiten arkeen liittyviä, kuten ulkoilun lisääminen, tai lepohten lyhentäminen, myös ruoan laatu puhuttaa. Tyytyväisiä ollaan, jos käydään paljon retkillä, jumpassa, luistelemassa, hiihtämässä jne.

Ehdotuksia on tullut myös erilaisiin tapahtumiin, kaveritaitojen kehittämiseen ja kehittämiseen tai painotuksiin, esimerkiksi hyvät tavat. Lisäksi vanhemmat ovat osallistuneet ihmettelemään uuden päiväkodin käytännön asioita, jotka eivät ole olleet vielä henkilökunnalle itselleenkaan selkeitä tai pihäsääntöjen kehittämiseen, esimerkiksi missä saa kiivetä.

Kysyttäessä, millaisia mahdollisuuksia vanhemmilla on vaikuttaa päiväkotinne toimintaan? Vastasi suurin osa pitävänsä vaikuttamismahdollisuuksia hyvinä. Vanhemmilla on heidän mukaansa aina mahdollisuus esittää toiveita, ehdotuksia ja palautteita, joita kuunnellaan avoimin mielin. Joskus näitä myös kalastellaan vanhemmalta. Vastauksista käy ilmi, että toiveita ja palautteita pyritään myös huomioimaan toiminnassa, mikäli mahdollista. Aihe tai toive tulee olla tällöin realistinen toteuttaa.

Palautetta otetaan mielellään vastaan ja epäkohtiin pyritään puuttumaan mahdollisuuksien mukaan

Antamalla @postilla ja keskusteluissa palautetta. Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

Vaikuttamismahdollisuuksia on, jos aihe/toive on realistista toteuttaa.

Varhaiskasvattajien mielestä vanhemmat voisivat olla mukana varhaiskasvatustoiminnassa monin eri tavoin. Näitä ovat vieraileminen ryhmässä yhteistä arkea jakaen, tuomalla avoimesti esille lapseen liittyviä ja askarruttavia asioita sekä osallistumalla uuden varhaiskasvatussuunnitelman tekoon työryhmissä ja muissa kehittämistehtävissä. Hyvänä mahdollisuutena pidettiin myös säännöllisiä ja vapaamuotoisia kahvi- ja jutteluhetkiä rennossa ilmapiirissä. Lisäksi vanhemmat voisivat osallistua vanhempainiltoihin ja

järjestettyihin tapahtumiin sekä järjestää itse vanhempien kesken tai yhdessä henkilökunnan kanssa vanhempaintoimikunnassa yhteisiä tapahtumia, retkiä tai muuta mukavaa lapsille, esimerkiksi laskiaisriehaa.

Tuomalla avoimesti esille lapseen liittyviä ja askarruttavia asioita. Osallistumalla järjestettyihin tapahtumiin. Ehkä järjestämällä toisten vanhempien kanssa yhteisiä toimintoja esim. laskiaisriehaa tms.

Uuden vasun tekemisessä on ollut mahdollisuus olla työryhmissä mukana. Myös muissa kehittämistehtävissä voitaisiin enemmän ottaa vanhempia konkreettiseen työhön mukaan.

Vanhempaintoimikunta olisi hyvä juttu. Se voisi järjestää tapahtumia, retkiä tai muuta mukavaa lapsille yhdessä henkilökunnan kanssa.

Lopuksi kysyttiin myös varhaiskasvattajilta, oliko heillä jotain muuta sanottavaa vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa? Tähän vastasi puolet kaikista vastaajista eli kymmenen varhaiskasvattajaa. Yksi vastaaja piti tärkeänä aktiivisen, ystävällisen ja myönteisen vuorovaikutustilanteen luomista uusille vanhemmille, joka loisi parhaan pohjan myös jatkoa ajatellen. Toisen vastaajan mielestä vanhempien tulisi kokea olevansa tervetulleita, milloin tahansa hetkiseksi ryhmään.

Mielestäni on tosi tärkeää luoda ensimmäisellä kerralla, kun uudet vanhemmat tulevat portista sisään, vaikkei olisi tietoa, että ovat tulevia asiakkaita: aktiivinen, ystävällinen, myönteinen vuorovaikutus tilanne. Se on mielestäni paras pohja jatkokoon.

Vanhempien tulee kokea olevansa tervetulleita, milloin tahansa hetkiseksi ryhmään.

Kolme vastaajista koki, ettei vanhemmille tule antaa liikaa päätäntävaltaa, koska on myös niitä vanhempia, jotka haluavat päättää kaikista asioista tai ovat vaativia.

Pitää olla valppaana, ettei anneta liikaa päätäntävaltaa koska, on myös niitä vanhempia jotka haluavat päättää kaikista asioista.

Hyvä, että vanhempiakin vastuutetaan, mutta me emme voi noin vain toteuttaa kaikkia ehdotuksia. Suurin osa on tyytyväisiä, kun lapsella on hyvä olla, on kave-reita ja mukavat aikuiset.

Eri kulttuuritaustaiset perheet ovat kokemukseni mukaan vaativampia asiakkaita.

Kolme vastaajaa arveli vanhempien arjen olevan niin kiireistä, ettei monikaan perheistä pystyisi osallistumaan paljoakaan enempää päiväkodin touhuihin. Kahdella vastaajalla

oli myös toiveita vanhempien aktiivisemmasta osallistumisesta yhteisesti sovittuihin asioihin, kuten annettujen lappujen ja kyselyiden palauttamiseen, vaatehuoltoon, sovituista vapaapäivistä kiinni pitämiseen ja ilmoitustaulun aktiivisempaan lukemiseen.

5.6 Yhteenveto

Aikaisempien tutkimusten mukaan vanhempien vahvempaan osallisuuteen vaikuttaa vanhemman konkreettinen osallistuminen lapsensa palvelutapaamisiin ja hoitamiseen. (Vuorenmaa 2016: 35.) Osallistumisen ja osallisuuden välisenä erona on, että osallistuminen on prosessi ja keino sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi ja osa tunneperäistä kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta. Sosiaalisen osallisuuden kokemuksellista tunnetta ei voida ulkopuolelta määrätä, se on jokaisen yksilön oma tunne siitä, onko hän osallinen. Osallisuuden tunnetta voidaan kuitenkin edistää. Kokemuksellisen osallisuuden edistämisen yleisin keino on osallistuminen. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015: 1—5.; Vuorenmaa 2016: 21—22; Hotari, Oranen, Pösö 2009: 149—153.)

Tässä opinnäytetyössä varhaiskasvattajista suurin osa kertoi näkevänsä vanhempien osallistumisen varhaiskasvatuksessa pääosin myönteisenä ja tärkeänä asiana. Vastaajien mukaan perheistä löytyy sekä aktiivisesti, että passiivisesti osallistuvia vanhempia. Vanhempien osallistumistapoja löytyi aineistosta useita. Molempien vastaajajoukkojen mukaan vanhemmat olivat kaikista aktiivisimpia osallistumaan erityisesti lapsensa varhaiskasvatussuunnitelman tekoon, jota pidettiin myös erittäin tärkeänä ja tarpeellisena. Oman osallisuuden kokeminen näissä oli kuitenkin vaihtelevaa.

Vanhemmat ovat aikaisemmissa tutkimuksissa arvioineet osallisuutensa kokemuksen sitä vahvemmaksi mitä toimivammaksi, kunnioittavammaksi ja tasavertaisemmaksi vanhemmat ovat suhdettaan lasta hoitavien työntekijöiden kanssa pitäneet. Vanhemman kokemukset kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta sekä mahdollisuudesta kertoa oma mielipide ja esittää kysymyksiä on yhteydessä vanhempien vahvempaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.) Varhaiskasvatuksesta tuotetun aineiston perusteella vanhempien kokemukset yhteistyöstä lasta hoitavien ammattilaisten välillä olivat pääosin hyviä. Tähän vaikutti vanhempien antamien esimerkkien mukaan: jokapäiväiset avoimet keskustelut lapsen päivästä henkilökunnan kanssa, sopivan ja riittävän ajan antaminen keskusteluille sekä lasten tarpeiden ja viihtymisen huomioiminen, joka näkyi myös lapsesta itsestään.

Hyvän yhteistyön rakentumisen keinoina oli paljonkin yhteneväisyyksiä vanhempien sekä varhaiskasvattajien antamissa vastauksissa. Vanhemmat kokivat parhaimpina keinoina hyvän yhteistyönrakentamiselle henkilökunnan avoimuuden, hyvän ilmapiirin, positiiviset vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä arvostuksen ja kiinnostuksen tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa. Lisäksi yhteistyöhön vaikutti henkilökunnan motivaatio tehdä työtä, työssäjaksaminen, lapsen saama hoito ja yksilöllinen huomioiminen.

Varhaiskasvattajien mukaan keinoina olivat: avoin, positiivinen, kannustava, ennakkoluuloton, arvostava, luottamuksellinen ja rehellinen vuorovaikutus ja asenne yhteistyölle sekä myös ajan antamisen vanhempien kuulemiselle. Muutamat vastaajista korostivat myös perheiden yksilöllisyyden huomioimista kohtaamisissa ja yhteistyön rakentamisessa eli perheen kohtaamista heidän omista lähtökohdista ja tarpeista käsin. Lisäksi mainittiin ensisijaisena keinona hyvän suhteen muodostamista lapseen, jolloin myös vanhemmat näkevät, että kasvattaja ja lapsi pitävät toisistaan ja heidän on helpompi luottaa kasvattajaan.

Avoimen ja ajantasaisen tiedonsaannin lapsen tilanteesta on osoitettu olevan yhteydessä vanhemman vahvempaan osallisuuteen. Joissakin tutkimuksissa on myös osoitettu vanhempien tiedonsaannin oman kuntansa palveluista olevan yhteydessä vanhempien vahvaan osallisuuteen. (Vuorenmaa 2016: 35.) Osallisuuden kokeminen edellyttää tietoa ja sen ymmärtämistä sekä tietoisuutta omista toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Osallisuuden kokeminen voi syntyä myös ilman näkyviä osallistumismahdollisuuksia tai se voi jäädä syntymättä osallistamisyrittämisistä huolimatta. (Vuorenmaa 2016: 21—22; Hotari, Oranen, Pösö 2009: 149—153.)

Aineiston vastauksista käy selville, että eri päiväkotiryhmillä on erilaisia käytäntöjä ja keinoja vanhempien mahdollisuuksista saada tietoa. Yhteydenpitovälineinä ja tapoina olivat: keskustelut venti- ja tai hakutilanteissa, vasu -keskusteluissa, sähköpostilla, puhelimella, tekstiviestillä, paperilla, reissuviholla, ilmoitustaululla, kuvakollaaseilla, oven-suinfoilla, viikkotiedotteella, kuukausittaisella tiedotteella. Vanhempien antamien vastausten mukaan parhaimmaksi tavaksi koettiin keskusteleminen kasvokkain. Lisäksi jotkut vanhemmat toivoivat sähköisten viestinten käyttöä nykyistä enemmän yhteydenpitovälineenä, tiedottamiseen, sekä kyselyihin, jolloin voitaisiin varmistaa mahdollisuus osallistua kehitykseen ilman ajankäyttövaikeuksia.

Tietoa vanhemmat toivoivat saavansa lapsen hyvinvoinnista ja päiväntapahtumista. Näitä olivat asiat, kuten miten lapsi on syönyt, nukkunut, kenen kanssa ja mitä leikkinyt. Vanhemmat halusivat tietoa myös lapsen kehityksestä, ryhmässä toimimisesta, turvallisuudesta ja mahdollisista huolista sekä neuvoja näihin. Lisäksi mainittiin tarve saada tietoa ryhmän toiminnasta, tulevista tapahtumista ja retkistä, onnistumisista, haasteista sekä tietoa mahdollisista maksullisista palveluista, joita lapsi voisi päiväkotipäivän aikana saada. Muutamat vanhemmat halusivat myös mahdollisuuksia päästä näkemään omin silmin lapsen arkea päiväkodissa.

Vanhempien vahvempaan osallisuuteen on nähty olevan yhteydessä vanhempien oma myönteinen arvio omista vaikuttamismahdollisuuksistaan omassa yhteisössään sekä konkreettinen osallistuminen lasten ja perheiden palveluita kehittäviin toimiin. (Vuoremaa 2016: 35.) Tämän opinnäytetyön kyselyyn osallistuneista varhaiskasvattajista suurin osa piti vanhempien vaikuttamismahdollisuuksia hyvinä. Vanhemmilla oli heidän mukaansa aina mahdollisuus esittää toiveita, ehdotuksia ja palautteita, joita kuunnellaan avoimin mielin. Joskus näitä myös kalasteltiin vanhemmalta. Toiveita ja palautteita pyrittiin myös huomioimaan toiminnassa, mikäli se olisi realistista toteuttaa.

Kyselyyn osallistuneista 54 vanhemmasta 22 koki kuitenkin omat mahdollisuutensa vaikuttamiseensa vähäisiksi ja kymmenen vastaajaa, ettei vanhemmilla ole minkäänlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Vanhempien vastauksista näin omaa vaikuttavuuttaan kohtaan voi huomata, että osallisuuden vahvistamiseen ja huomioimiseen varhaiskasvatuksessa on edelleenkin aihetta sekä kehitettävää. Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyyteen kerrottiin olevan syynä muun muassa hoitajien vaihtuvuus, ryhmän toimiminen sijaisten avulla, resurssien niukkuus tai hoitajien työn kiireisyys. Joidenkin vanhempien mielestä palautetta, toiveita ja asioita pystyi aina esittämään, mutta niiden toteutuminen oli epävarmaa. Vaikuttavuus saattoi riippua aihepiiristä tai henkilökunnan mahdollisuuksista niitä toteuttaa. Neljä vanhempaa ei tiennyt, mitkä ovat heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa päiväkodin toimintaan, joten vanhempien mahdollisuuksien kasvattamiseen ja niistä tiedottamiseen voisi nähdä myös olevan tarvetta.

Vastaukset mihin vanhemmat halusivat osallistua enemmän, olivat hyvin monipuolisia. Jotkut vanhemmista toivoivat olevansa enemmän mukana arjen toiminnoissa, seuraten lapsen kehitystä läheltä ja mahdollisesti pystyä tukemaan niissä asioissa, joita päiväkodissa opetetaan. Päiväkodin ja kodin yhteistyötä haluttiin myös voida tukea, niin ettei siihen liittyisi järjestämisvastuuta tai muuta puuha- tai keräysroolia. Toiset halusivat olla

mukana erilaisissa pienimuotoisissa keskustelutilaisuuksissa, vasu -keskusteluissa tai vanhempainilloissa, joissa käytäisiin keskustelua lasten kuulumisista yleisesti, päiväkodin uutisista, haasteista, käytännöistä jne. Osa toivoi vanhempainiltoja järjestettäväksi useamminkin ja niiden sisältöjen olevan vapaamuotoisempia ja missä voisi antaa myös itse ideoita. Yksi vanhempi oli kiinnostunut osallistumaan myös sellaiseen tilaisuuteen, jossa kerrottaisiin enemmän kaupungin ja päiväkodin omista linjauksista ja tavoitteista varhaiskasvatuksen järjestämisen suhteen. Yksi vanhemmista totesi varhaiskasvatuksen kehittämiseen vaikuttamisen edellyttävän kuitenkin osallistumista kuntatason toimintaan.

Osa vanhemmista toivoi saavansa enemmän tietoa tavoitteista ja vastaavansa kaikkiin annettuihin sähköposteihin ja kyselyihin, jolloin he voisivat kertoa myös mielipiteitään, palautteitaan tai toiveitaan ilman ajankäyttövaikeuksia. Osallistavana ideana tuotiin myös päiväkodin seinässä oleva taulu, johon voisi vapaamuotoisesti tuoda ideoita, vaikka lapsen kanssa. Osa vanhemmista oli innokkaita ideoimaan ja toteuttamaan yhteisiä tapahtumia sekä osallistumaan myös vanhempainyhdistykseen, jos sellainen perustettaisiin omaan päiväkotiin. Lisäksi jotkut vanhemmat olivat valmiita antamaan rahaa ja materiaaleja.

Kyselyn lopuksi sai tuoda vapaasti esille omia ajatuksia vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Molemmilta tutkimusjoukoilta mielenkiintoisia vastauksia. Yksi vanhempi koki olevansa kiireinen, eikä ehtivänsä ramppaamaan koko ajan jossain. Kuusi vanhempaa kiitti kyselystä ja antoi hyvää palautetta saamansa palvelua kohtaan. Kahdelta vanhemmalta tuli toiveet, joista toinen halusi jutella avoimin mielin hoitavan henkilökunnan kanssa ja toinen sosiaalisten verkostojen kehittämistä yhteiselle jutustelulle. Kahdella vastaajalla oli täysin päinvastainen ajatus vanhempien osallisuudesta. Toinen totesi sen olevan hyvä juttu, mutta riippuen kuitenkin paljon kasvattajasta, kuinka paljon vanhemmalla on vaikutusmahdollisuuksia. Toinen vanhempi taas ei ollut ollenkaan varma siitä, oliko vanhempien osallisuus edes järkevä tavoite. Yksi vastaajista toivoi, että löydettäisiin kultainen keskitie ja myös työrauhaa kasvattajille. Hän kertoi luottavansa täysin heidän ammattitaitoonsa.

Varhaiskasvattajien puheissa puolestaan pohdittiin avoimen vuorovaikutuksen merkityksen tärkeyttä yhteistyön rakentamisessa ja sitä, kuinka paljon vanhemmille voidaan antaa päätäntävaltaa. Lisäksi pohdittiin vanhempien todellisia mahdollisuuksia kiireittensä keskeltä osallistua paljoakaan enempää päiväkodintouhuihin ja toisaalta taas toivottiin vanhemmilta aktiivisempaa osallistumista etenkin yhdessä sovittuihin asioihin.

5.7 Yhteistyömalli vanhempien osallisuuden vahvistamiseen

Kyselyyn osallistuneet vanhemmat ja varhaiskasvattajat toivat vastauksissaan monenlaisia osallistamistapoja, keinoja ja ideoita vanhempien osallisuuden vahvistamiselle varhaiskasvatuksessa. Rakensin tämän aineiston avulla Vanhempien osallisuutta vahvistavan -yhteistyömallin (Ks. taulukko 1.), jota voitaisiin käyttää työvälineenä varhaiskasvatuksessa vanhempien osallisuutta vahvistaessa, kehitettäessä ja arvioitaessa.

Keräsin aineistosta kaikki eri osallistamistavat, joihin vanhemmat ovat osallistuneet tai haluaisivat osallistua varhaiskasvatuksessa ja nimesin ne omiksi luokikseen. Luokkia löytyi yhteensä 10, jotka kokosin yhteistyömallin kohtaan: ”Keinot ja tavat osallistamiselle”. (Ks. taulukko 1.) Luokkia ovat: 1. Hyvän yhteistyösuhteen rakentaminen, 2. Keskustelut vienti- ja hakutilanteissa, 3. Lapsen varhaiskasvatuskeskustelut, 4. Vanhempainilta, 5. Vanhempien toiveiden ja ideoiden kyseleminen, 6. Pienimuotoiset suunnittelutyöryhmät tai kokoontumiset, 7. Tiedottaminen, 8. Monipuoliset yhteydenpitotavat ja -välineet, 9. Erilaiset juhlat ja vapaamuotoiset tapahtumat. Nimesin luokan 10. Työntekijöiden hyvinvointiin liittyvät tekijät, sillä aineistosta nousi esiin vanhempien osallisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi myös henkilöstön työhyvinvointiin liittyviä tekijöitä.

Kaikkiin osallistamisentapoihin löytyi aineistosta keinoja ja mahdollisuuksia, joilla voidaan vahvistaa vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Esittelen keinot yhteistyömallin kohdassa: ”Vanhemman osallisuuden kokemiseen vaikuttaminen”. (Ks. Taulukko 1.) Lisäksi kokosin kohtaan: ”Hyviä käytännön ideoita”, vanhempien ja varhaiskasvattajien vastauksista löytämiäni käytännön ideoita, joista saattaisi olla hyötyä kokeiluin laajemminkin varhaiskasvatuksessa.

Taulukko 1. Vanhempien osallisuutta vahvistava -yhteistyömalli

Keinot ja tavat osallistamiselle	Vanhemman osallisuuden kokemiseen vaikuttaminen	Hyviä käytännön ideoita
1. Hyvän yhteistyösuhteen rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> - positiiviset vuorovaikutus- ja viestintätaidot - arvostus vanhempia kohtaan - kiinnostus tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa - ajan antaminen vanhempien kuulemiselle - perheen yksilöllinen huomioiminen - hyvän suhteen muodostaminen lapseen - lapsen saama hyvä hoito: tarpeiden ja viihtymisen huomioiminen 	<ul style="list-style-type: none"> - aktiivinen, ystävällinen ja myönteinen vuorovaikutus heti alusta asti, kun vanhempi tulee päiväkohtiin ensimmäistä kertaa - vanhemman tervetulleeksi kokeminen (annetaan mahdollisuus käydä ryhmässä, milloin vain) - kun vanhemmat näkevät, että kasvattaja ja lapsi pitävät toisistaan, heidän on helpompi luottaa kasvattajaan. Vaikeatkin asiat saadaan käsiteltyä, kun perhe luottaa siihen, että kasvattaja haluaa aidosti auttaa lasta eteenpäin
2. Keskustelut vienti -ja hakutilanteissa	<ul style="list-style-type: none"> - hyvä vuorovaikutus: avoin, positiivinen, kannustava, ennakkoluuloton, arvostava, luotamuksellinen, rehellinen, huoliin vastaava - perheiden yksilöllisyyden huomioiminen kohtaamisissa - avoimet keskustelut lapsen päivästä, kuten voinnista, kehityksestä, kavereista, päivän tapahtumista, leikeistä, tekemisistä, syömisestä, nukkumisesta 	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen päivästä tiedottamista varten käytössä oleva lapsilista, jota kaikki ryhmän kasvattajat täydentävät päivänmittaan - tärkeää on kuunnella vanhempaa ja olla saattavilla sekä olla valpas reagoimaan vanhempien viesteihin - tarvittaessa varataan erillinen keskustelu-aika. Lyhyissä aamu- ja iltapäivähetkissä on vaikea ottaa puheeksi vaikeampia asioita, kun niiden käsittelemiselle ei ole aikaa.
3. Lapsen varhaiskasvatuskeskustelut	<ul style="list-style-type: none"> - riittävän ajan antaminen keskusteluille - etukäteen valmistautuminen - antamalla tietoa lapsesta - vanhempien kuunteleminen - enemmän tarkoituksenmukaista kyselyä vanhemmalta - vanhempien näkökulman huomioiminen - luottamuksellinen ilmapiiri 	<ul style="list-style-type: none"> - antamalla tietoa enemmän, vanhemmat aktivoituvat - vanhemmat kaipaavat ammattilaisten arvioita lapsen vahvuuksista ja kehityskohteista sekä siitä, miten tämä toimii osana joukkoa - varhaiskasvatussuunnitelman teko/läpi käyminen on mielekästä, kun voidaan paremmin paneutua siihen, miten lapsella menee - luottamuksellisessa ilmapiirissä on helppo esittää toiveita tai antaa palautetta
4. Vanhempainilta	<ul style="list-style-type: none"> - vapaamuotoista keskustelua - uusien asioiden kertominen - tulevien asioiden suunnittelu - mahdollisuus vaikuttaa vuoden suunnitelmaan soveltuvien osien - vanhempien verkostoitumisen edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - vanhempainillat ja ulkoilun yhdistäminen on ollut hyvä idea. - Ulkoiluun voisi yhdistää vielä ideointipaikan tms. - vanhemmille mahdollisuus vaikuttaa vuoden suunnitelmaan soveltuvien osien - vanhempien esittelykierros vanhempainillassa, jotta vanhemmat tutustuisivat paremmin myös ryhmän muiden lasten vanhempiin - videopätkien näyttäminen vanhempainillassa päiväkodinarjesta. Samalla viriää hyvää keskustelua käytännöistä, miksi teemme, kuten teemme, mikä ihmetyttää, mitä voisimme tehdä eri tavalla jne.
5. Vanhempien toiveiden ja ideoiden kyseleminen	<ul style="list-style-type: none"> - keskusteluissa - sähköisellä kyselyllä - asiakastytyväisyyskyselyllä - kyselyt toimintaa suunniteltaessa - palautekysely - aloitelaatikko 	<ul style="list-style-type: none"> - ideataulu, johon saisi kirjoittaa, mitä haluttaisiin lisää, mitkä ovat lapselle tärkeitä jne. - Myös lapsen kanssa yhdessä - kyselyjen avulla voi kartoittaa vanhempien näkemyksiä ja niitä sitten ottaa kehityksessä huomioon

	- ideataulu	- toiveita voisi kuulla ja toteuttaa mahdollisuuksien mukaan pienimuotoisestikin esim. nettikyselyjen avulla
6. Pienimuotoiset suunnittelu-työryhmät tai kokoontumiset	- vanhempaintoimikunnan perustaminen - kokoontumisia, jossa mukana päiväkodin johtaja - kokoontumisia, jossa mukana sidosryhmien jäseniä	- pienimuotoisia keskustelutilaisuuksia pari kertaa lukukaudessa lasten kuulumisista yleisesti, päiväkodin uutisista, haasteista, käytännöistä jne. - tapahtumien ideointi- ja toteutusryhmiä - tilaisuuksia, joissa kerrotaan enemmän esim. kaupungin ja päiväkodin omista linjauksista varhaiskasvatuksen järjestämisen suhteen, tavoitteista jne. - vanhempien ja sidosryhmien yhteisiä kokoontumisia
7. Tiedottaminen	- asioista kertominen hyvissä ajoin - tiivis ja säännöllinen yhteydenpito - vanhemman osallistumis- mahdollisuuksista kertominen - päiväraportti lapsen päivästä - lapsiryhmään liittyvistä asioista, kuten tapahtumat, retket, teemat, projektit ym. - päiväkotiin liittyvistä asioista: juhlat, toiminnan kehittämispäivät tai -illat, mitä sairauksia liikkeellä, ruokalistat ym. - maksullisten palveluiden mahdollisuuksista päiväkotipäivän aikana	- seinäkalenteri - sähköinen kalenteri, josta näkisi tärkeät päivämäärät, retket ja erilaisten kyselylappujen deadlinet yms. kerralla. - viikko-ohjelma, kuukausitiedote - tarjotaan mahdollisuuksia päästä näkemään lapsen arkea omin silmin - Web -sivut ja niiden päivitys säännöllisesti - tekstiviesti vanhemmille, jos päivän aikana on sattunut lapselle jotain sellaista, että joutuu illalla käyttämään lapsen lääkärissä varmuuden vuoksi
8. Monipuoliset yhteydenpitotavat ja -välineet	- keskustelu kasvotusten vienti - ja hakutilanteissa - Vasu -keskustelu - puhelinkeskustelu - tekstiviesti - sähköposti - paperi tai reissuvihko - ilmoitustaulu - Web -sivut	- vanhemmasta voi olla mukava saada sähköpostinkin omiin lapsiin liittyen - ryhmän yhteinen maskotti papukaija on päässyt osallistumaan kaikkeen perheen touhuihin ja ker-tonut lapsen omasta elämästä, sitten ryhmälle
9. Erilaiset juhlat ja vapaamuotoiset tapahtumat	- vanhemmat ideoinnissa mukana - vanhemmat tilaisuuksissa mukana - vanhemmat materiaalin hankinnassa mukana	- vanhemmat ovat osallistuneet mielellään mm. askarteluiltapäivään, äiti-isäiltapäivään, pihaleikki-tapahtumaan, lauluiltaan, joulujuhlaan ja myös aamupäivällä tapahtuvaan jumppaan ja luisteluun - "valokuvausstudio", jossa isät ja lapset ovat saaneet itsestään hassun Polaroid kuvan hauskoine rekvisiittoineen muistoksi - kahvila, johon lapset olivat leiponeet herkkua. Maksu täysin vapaaehtoista ja rahat annettiin ne-näpäiväkeräykseen. - "olin erityisen ilahtunut ryhmässä kokeillusta FunFriends-ohjelmasta, johon sai itse osallistua (ja oppia vaikka mitä)" - isovanhempien osallistuminen toimintaan
10. Työntekijöiden hyvinvointiin liittyvät tekijät	- työntekijöiden motivaatio - työntekijöiden jaksaminen - työntekijöiden pysyvyys - työilmapiiri - pienet lapsiryhmäkoot	- videointi on hyvä keino kasvattajuuden kehittämiseen - riittävä määrä henkilökuntaa, jotta voidaan vaikuttaa enempi lapsen yksilölliseen hoitoon

6 Johtopäätökset

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan vanhempien osallisuutta tulee vahvistaa varhaiskasvatuksessa, ottamalla vanhemmat entistä vahvemmin mukaan varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tavoiteltavana on inklusiivinen eli sulautuva toimintakulttuuri, jossa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Tällöin lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää toteutukseen osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 30.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää keinoja varhaiskasvatuksessa työskenteleville vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymyksenä oli: mitkä ovat keinoja, jolla vanhempien osallisuutta voidaan vahvistaa ja lisätä varhaiskasvatuksessa? Keinoja oli tavoitteena löytää sekä vanhempien, että varhaiskasvattajien omakohtaisista kokemuksista ja merkityksistä.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa. Tutkimusmenetelmänä oli sähköinen kyselylomake ja kutsut kyselyihin lähetettiin Leppävaaran alueen 44 kunnalliselle päiväkodille ja 20 ryhmäperhepäiväkodille. Kyselyyn osallistui yhteensä 54 vanhempaa ja 20 varhaiskasvattajaa. Tutkimusrunko oli muodostettu aikaisempaan tutkimukseen pohjautuen, niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat vanhemman vahvempaan osallisuuteen palveluissa. Kyselylomakkeen kysymykset oli tehty vastaamaan varhaiskasvatusympäristöä ja molemmille tutkimusjoukoille omansa.

Kaikkiin tutkimusrungon (Ks. Liite 1.) sisältämiin kysymyksiin saatiin kattavia vastauksia ja vastauksista voidaan päätellä vanhemman osallisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Vanhemmat kertoivat vastauksissaan itse niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän osallisuutensa kokemiseen ja varhaiskasvatuksentyöntekijät arvioivat vanhempien osallisuuden toteutumisesta ja mahdollisuuksista. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei kyselyyn osallistunut yhtään ryhmäperhepäivähoitajaa ja näin ollen ryhmäperhepäiväkodeissa työskentelevien ryhmäperhepäivähoitajien kokemukset vanhempien osallisuudesta jäivät saamatta.

Opinnäytetyöhön osallistuvista 54 vanhemmasta, osa koki vahvemmin osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa kuin toiset, osa ei tiennyt miten osallistua ja osa saattoi olla niin

kiireinen, ettei toisaalta ehtinyt asiaan kunnolla perehtyä. Aineistosta saadut vastaukset tukevat näin sitä aikaisempaa käsitystä, että osallisuus on ihmisen omakohtainen kokemus suhteessa ympäröiviin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Kokemus osallisuuden syntymisestä on yksilöllistä ja se vaihtelee elämäntilainten ja -vaiheiden mukaan. Osallisuuden kokeminen edellyttää tietoa ja sen ymmärtämistä sekä tietoisuutta omista toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksista. (Vuorenmaa 2016: 21—22; Hotari, Oranen, Pösö 2009: 149—153.)

Vaikka keskeinen osallisuuden kokemuksen määrittelykriteeri on yksilön oma tunne siitä, onko hän osallinen (Vuorenmaa 2016: 21—22; Hotari, Oranen, Pösö 2009: 149—153.) Opinnäytetyöstä saatujen tuloksien perusteella voidaan todeta, että on olemassa myös mahdollisuuksia ja keinoja, miten vanhempien osallisuutta voidaan hienovaraisesti vahvistaa. Tämä näyttäisi kuitenkin edellyttävän myös varhaiskasvattajilta oivallusta siitä, miten tärkeää vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on sekä rohkeutta ottaa vanhemmat enemmän osallisiksi päiväkodin arkeen, huomioimalla osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä vanhemman osallisuuden kokemisen mahdollistamiseksi.

Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet vanhemmat ja varhaiskasvattajat toivat omien kokemusien ja merkitystensä avulla esille monenlaisia vanhempien osallistamistapoja, keinoja ja ideoita, joita voisi rohkeasti ottaa varhaiskasvatustyönkäytäntöön kokeiltaviksi laajemminkin. Lisäksi näistä koottua Vanhempien osallisuutta vahvistavaa -yhteistyömallia voisi hyvin käyttää työvälineenä vanhemman osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämisessä Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tavoitteiden mukaisesti. (Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2016: 30.) Yhteistyömallin avulla voitaisiin suunnitella, arvioida ja kehittää vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyöni perustuu tiedon avoimuuteen, luotettavuuteen ja eettisyyteen, noudattaen hyviä tieteellisen käytännön periaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2016; Tuomi & Sarajärvi 2009: 132—133.) Olen raporttia kirjoitettaessa kiinnittänyt jatkuvasti huomiota selkeyteen ja luettavuuteen, jotta se olisi lukijalleen mahdollisimman mielenkiintoa herättävä. Opinnäytetyön eteneminen, käytettävät menetelmät ja saadut tulokset olen pyrkinyt myös esittämään mahdollisimman selkeästi ja yksityiskohtaisesti, jotta lukija voisi saada samanlaisen käsityksen tuloksista ja arvioida niiden luotettavuutta. (Metsämuuronen 2006: 252.)

Opinnäytetyön laadukkuuteen kiinnitin huomiota tekemällä hyvän ja selkeän haastattelurungon sekä kysymykset, joilla voitaisiin saada mahdollisimman tarkoituksenmukaista, laadukasta tutkimusaineistoa. Hyvän kyselylomakkeen tuottamiseen vaikutti osaltansa oma aikaisempi tietämykseni ja kokemukseni varhaiskasvatusympäristöstä ja sen toimintakulttuurista sekä työntekijänä, että palvelua käyttävänä äitinä. En kuitenkaan ole antanut omien subjektiivisten näkemysteni vaikuttaa aineistoa analysoitaessa, vaan pyrkinyt pääsemään mahdollisimman onnistuneisiin ja objektiivisiin tulkintoihin aineiston mukaisesti ja myös siten, että lukija voi todeta, miten niihin olen päätenyt. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 151,185.) Objektiivisten tulkintojen tueksi olen siten halunnut tuoda tuloksia esitellessäni myös alkuperäisilmauksia tutkittavien puheista. Näitä oli helppo saada kyselylomakkeella valmiiksi tekstimuodossa saaduista vastauksista.

Tutkimuslupa vanhempia ja työntekijöitä koskevan opinnäytetyön tekoon ja aineistonhankintaan haettiin asiaan kuuluvain tavoin Espoon kaupungin sivistystoimelta. Tutkimusaineisto kerättiin vanhemmilta ja varhaiskasvattajilta vapaaehtoisuuteen perustuen. Taavoitteena tässä oli toimia myös osallistujien luottamusta ja anonyymiutta kunnioittavasti. Näin ollen aineistoa kerätessä, analysoitaessa ja tuloksia esittäessä en ole tuonut esille tutkittavien henkilöiden nimiä tai sellaista tietoa, jolla tutkittava olisi voinut tulla tunnistetuksi. Kyselylomakkeella ei ollut myöskään tarkoituksena kerätä sellaista tietoa, joka olisi ollut tutkittavalle henkilölle vahingollista. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 20; Metsämuuronen 2006: 233.)

Tässä opinnäytetyössä vastaajien määrä oli varsin pieni verraten sitä määrää, joka olisi ollut mahdollista saavuttaa koko Leppävaaran suomenkielisen varhaiskasvatuksen alueen päiväkodeilta ja ryhmäperhepäiväkodeilta. Kyselyihin osallistuneet vanhemmat ja varhaiskasvattajat antoivat kuitenkin sen verran monipuolisia vastauksia kysymyksiin, että voidaan katsoa niiden riittävän kattamaan vastaus tälle opinnäytetyölle asetettuun tutkimuskysymykseen, keinoista vanhemmuuden osallisuuden vahvistamiseksi. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa aineiston kokoa ei pääpiirteissään säätele määrä vaan laatu. Tutkimusaineiston tehtävänä on toimia apuvälineenä asian ymmärtämisessä ja teoreettisesti mielekkäiden tulkintojen muodostamisessa ja tähän voidaan päästä pienelläkin määrällä aineistoa, mikäli analyysi on tehty perusteellisesti. (Vilkkä 2015: 150.)

7 Pohdinta

Vanhemmat tulisi nähdä vahvemmin lapsensa kasvattajina varhaiskasvatuksessa, sillä kotiympäristön merkitys lapsen kasvuun on erittäin tärkeä. Lapsen kehityksen kannalta suotuisaa olisikin, että vanhemmat toimisivat tiiviisti osallisina myös varhaiskasvatuksessa ja heitä tulisi tarpeen mukaan siihen myös tukea. Vaikka perheet ovat nykypäivänä hyvin yksilöllisiä ja monimuotoisia, heidän kaikkien tulisi olla mukana myös palveluiden sisältöjen kehittämisessä, eikä vain valmiiden palveluiden käyttäjinä. Jos vanhemmat nähtäisiin entistä potentiaalisimpina osallistujina ja vaikuttajina varhaiskasvatuspalvelujen sisältöön, palvelut olisivat myös entistä asiakaslähtöisemmin tuotettuja. Tällöin voitaisiin saada aikaan varhaiskasvatuspalveluissa myös laatua ja kustannustehokkuutta.

Inklusiivisen eli sulautuvan toimintakulttuurin luominen uusimman Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden (2016) mukaan, jossa vanhemmat olisivat mukana arvioinnin lisäksi myös toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä on mahdollista. Mahdollista on myös osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa toiminnassa lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostaen. Nämä edellyttävät kuitenkin varhaiskasvattajilta oivallusta siitä, miten tärkeää vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on sekä rohkeutta ottaa vanhemmat enemmän osallisiksi päiväkodin arkeen. Vanhempien osallisuuden vahvistamisessa ja toteutumisen arvioinnissa voidaan hyödyntää tässä opinnäytetyössä löydettyjä keinoja ja niistä koostettua Vanhempien osallisuutta vahvistavaa -yhteistyömallia.

Tällä opinnäytetyöllä saatujen tulosten mukaan vanhemmat tarvitsevat osallistuakseen ja osallisuutta kokeakseen erilaisia keinoja ja tapoja. Kiireiseksi kokevat vanhemmat kokevat mahdollisuutensa osallistua parhaiten sähköisiä menetelmiä käyttäen, kehittämisestä kiinnostuneet vanhemmat kaipasivat pienimuotoisia työryhmiä ja joillekin vanhemmille toimi parhaiten seinällä oleva ideataulu, johon sai tuoda ajatuksia silloin, kun siltä tuntui. Vanhempien kesken osallistamistavoista äänestäminen ei siis enää ole nykypäivää, vaan vanhemmille tulisi tarjota monenlaisia osallistamistapoja, kysellä niitä jo yhteistyösuhdetta rakentaessa ja mahdollistaa ne.

Varhaiskasvatustyön onnistumisen kulmakiviä ovat hyvät vuorovaikutus- ja viestintätaidot ja ne ovat myös lähtökohtia vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja osallisuuden kokemiselle. Yhteiskuntamme muuttuessa myös mahdollisuudet vuorovaikutusta-

voille kehittyvät ja kasvavat, kuten tieto- ja viestintätekniisen välineistön käyttö. Jotta varhaiskasvatus pysyisi mukana ajan tuomissa haasteissa ja mahdollisuuksissa on välineistön hankintaan ja henkilökunnan kouluttamiseen kiinnitettävä myös jatkuvasti huomiota. Tässä opinnäytetyössä tehty aineistonkeruu osoitti myös näistä seikoista johtuvaa kyselyyn kutsuttujen varhaiskasvattajien tavoitettavuuden epäonnistumista. Muita syitä vastaajien vähäisyyteen suhteessa kutsuttujen määrään saattoivat toki olla oman työn kiireisyys tai asian kiinnostavuus. Osallistuneiden varhaiskasvattajien ja vanhempien avulla saatiin kuitenkin hyvin monipuolisia vastauksia, joiden avulla voidaan pysähtyä pohtimaan vanhemman osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa ja vahvistaa sitä.

Jatkossa kuitenkin vastaavanlaista sähköistä kyselyä aineistonkeruumenetelmänä käytettäessä, suosittelen ottamaan huomioon vastaajien mahdollisuuksia käyttää tietoteknisiä laitteita sekä huomioita lomakkeiden jakoa helpottaviin selkeisiin ohjeisiin. Näistä seikoista johtuen tässä opinnäytetyössä jäi todennäköisesti saavuttamatta ryhmäperhepäiväkotien varhaiskasvattajat, ja näin myös heidän kokemuksensa vanhempien osallisuudesta ryhmäperhepäiväkodeissa.

Tässä opinnäytetyössä ei myöskään huomioitu niitä vanhempia, joiden on vaikea ymmärtää suomenkielistä tekstiä, sillä kyselyt oli tehty ainoastaan suomenkielellä. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden määrän nähdään myös kasvavan varhaiskasvatuspalveluissa lähivuosina. Kiinnostavaa olisikin saada tietää miten eri kieli- ja kulttuuritaustaiset vanhemmat kokevat osallisuutensa varhaiskasvatuksessa, miten osallisuus heidän osaltaan näyttäytyy sekä löytää keinoja myös heidän osallisuutensa vahvistamiseksi. Jatkotutkimusideana ehdotankin vanhempien osallisuuden tutkimista ja kehittämistä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten vanhempien osalta.

Lähteet

- Alasuutari, Maarit 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Karila, Kirsti, Alasuutari, Maarit, Nummenmaa, Anna-Raija & Rausku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 89.
- Alasuutari Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus: varhaiskasvatuskeskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoidossa. Tampere: Vastapaino.
- Arnstein, Sherry 1969. A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners 35, 216-224. Saatavilla osoitteesta: <<http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf>>. Luettu 27.10.2017
- Bandura, Albert 1997. Self-efficacy: The exercise of control. Freeman, New York, USA.
- Bronfenbrenner, Urie 1989. Ecological systems theory. Annals of Child Development, vol. 6, 187–249.
- Bronfenbrenner, Urie 2002. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa Ross Vasta (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suomentanut Anne Toppi. 2. painos. Kuopio: UNIpress, 221–288.
- Emde, Robert N. 1989. The Infant`s relationship experience: developmental and affective aspects. Teoksessa Sameroff, Arnold J. & Emde, Robert .N. (toim.): Relationship disturbances in early childhood. New York. Basic Books Inc.
- Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus 2017. Sähköpostitiedonanto 24.4.2017 varhaiskasvattajien ja lapsien määristä Leppävaaran alueen kunnallisissa päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa. Maaliskuun tilanne 2017.
- Hastrup, Arja, Hietanen-Peltonen, Marke, Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Marjaana 2013. (toim.): Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi (2008—2011). THL-raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print — Suomen yliopistopaino Oy. 19—23. Saatavilla myös sähköisesti: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf>. Luettu 27.10.2017
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: tutkimushaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Lastensuojelun ytimissä. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 117–132. Saatavana myös osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1>. Luettu 27.10.2017
- Hujala, Eeva, Puroila, Anna-Maija, Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Härkönen, Ulla 1991. Työkasvatusajattelun systeeminen tutkimus – Tulevaisuuden näkökulma pienten lasten työkasvatukseen. Lisensiaatintutkimus. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 38.

Härkönen, U. 1996. Naiskasvattajien käsityksiä tyttöjen ja poikien työn tekemisestä sekä äitien ja isien työkasvatuksesta. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 28.

Härkönen, Ulla 2008. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus - Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Teoksessa Niikko, Anneli, Pellikka, Ismo & Savolainen, Erkki (toim.): Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä, kirjoituksia Kunninkaankartanonmäeltä. Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. 26—34. Saatavilla myös osoitteessa: <<http://sokl.uef.fi/verkkajulkaisut/monitiet/harkonen.htm>>. Luettu 27.10.2017

Jallinoja, Riitta, Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo 2014 (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus. 48—49.

Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua!: kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes: oppaita 63. Saatavilla osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77944/OPA2006_063_Stakes.pdf?sequence=1>. Luettu 27.10.2017

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, Kirsti, Alasuutari, Maritta, Nummenmaa, Anna-Raija & Rausku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 95—96.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla osoitteessa: <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66856/978-951-44-8708-8.pdf?sequence=1>>. Luettu 27.10.2017.

Kekkonen, Marjatta 2014. Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoidon palveluihin. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 258—272.

Kielilaki (423/2003) 18 §. Annettu Helsingissä 6.6.2003.

Korhonen, Merja 2006. Vanhemmat ja kasvatuksen ammattilaiset. Teoksessa Karila, Kirsti, Alasuutari, Maritta, Nummenmaa, Anna-Raija, Rausku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 49.

Kuntalaki (410/2015). Annettu Helsingissä 10.4.2015.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Lavernack, Glenn 2007. Health promotion practise. Building empowered communities. Open University Press, Berkshire, UK.

Leemann, Lars, Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 1—5. Saatavilla osoitteessa: <https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/52a41c04-c4fa-4cf0-bc6f-0bb06705903b>. Luettu 27.10.2017.

Metropolia Amk 2017. Sähköinen e-lomake -työkalu opiskelijoille. Saatavilla sähköisesti: <<https://elomake.metropolia.fi>>. Luettu 27.10.2017

Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Opetushallitus 2017. Varhaiskasvatus. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus>. Luettu 27.10.2017

Perustuslaki (731/1999). Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Perälä, Marja-Leena, Halme, Nina & Kanste, Outi 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.): Ketä kiinnostaa? - Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus. 127—133.

Rouvinen-Wilenius, Päivi & Leino, Satu 2011. Terveysten edistäminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka. Teoksessa Hiilamo, Heikki & Saari, Juho (toim.): Hyvinvoinnin uusipolitiikka – Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu. Tutkimuksia 27. Tampere: Juvenes Print Oy. 231–249.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulu: Oulun University Library.

Tammelin, Miia 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista: Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 31/2010. Saatavilla sähköisesti: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085134>>. Luettu 27.10.2017

Toikko, Timo 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen aikakauskirja 3/2006. Seinäjoki: Seinäjoen korkeakoulukirjasto. 13—23.

Toikko, Timo 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen yliopisto paino Oy - Juvenes Print.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavissa osoitteessa: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 27.10.2017

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Saatavilla osoitteessa: <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>>. Luettu 27.10.2017

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Saatavilla osoitteessa: <http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet>. Luettu 27.10.2017

Varhaiskasvatustilaki 2 a § (580/2015), 7 a § (580/2015), 7 b § (580/2015). Annettu Helsingissä 8.5.2015.

Varhaiskasvatustilaki 14 a § (2012/909). Annettu Helsingissä 28.12.2012.

Venninen, Tuulikki, Leinonen, Jonna, Rautavaara-Hämäläinen, Maija & Purola, Karoliina 2011. "Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?"— lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. VKK-Metro & Socca. Työpapereita 2011:2. Saatavilla myös sähköisesti: <http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paa-kaupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf>. Luettu 27.10.2017

Vilkka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Bookwell Oy: Juva.

Virtanen, Petri, Suoheimo, Maria, Lamminmäki, Sara, Ahonen, Päivi & Suokas, Markku 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen. Teke-sin katsaus 281/2011. Helsinki: Tekes. 18—19, 47.

Vuorenmaa, Maaret 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavana osoitteessa: <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1>>. Luettu 27.10.2017

Tutkimusrunko - vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

1. Vanhemman osallistuminen lapsen hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon

Kysymykset vanhemmille:

- Millä tavoin olet osallistunut lapsesi hoidon suunnitteluun ja päätöksentekoon? (esim. varhaiskasvatussuunnitelma, vanhempainilta)
- Millaisia kokemuksia sinulla on niihin osallistumisesta?
- Miten haluaisit osallistua lapsesi hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon?

Kysymykset varhaiskasvattajille:

- Millä tavoin vanhemmat ovat osallistuneet lapsen hoidon suunnitteluun ja päätöksen tekoon? (esim. varhaiskasvatussuunnitelma, vanhempainilta)
- Ovatko kokemuksesi vanhempien osallistumisesta pääosin: aktiivisia, passiivisia, myönteisiä, kielteisiä? Perustele muutamalla sanalla.

2. Vanhemman ja lasta hoitavien ammattilaisten välinen suhde

Kysymykset vanhemmille:

- Millaisia kokemuksia sinulla on yhteistyöstä lasta hoitavien ammattilaisten välillä?
- Mitkä asiat mielestäsi vaikuttavat hyvään yhteistyösuhteeseen?

Kysymykset varhaiskasvattajille:

- Kerro jokin positiivinen kokemus tai saavutus vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.
- Mitä keinoja tiedät hyvän yhteistyösuhteen rakentamiselle?

3. Tiedonsaanti lapsen tilanteesta ja palveluista

Kysymykset vanhemmille:

- Miten olet saanut tietoa lapsesi asioista?
- Miten haluaisit saada tietoa lapsesi asioista?
- Haluaisitko saada jostakin lapseesi liittyvistä asioista tai palveluista enemmän tietoa? Mistä? (esim. hoitopäivän tapahtumista, palveluista)

Kysymykset varhaiskasvattajille:

- Mistä asioista vanhemmat haluavat tietoa?
- Millä tavoin vanhemmat ovat pyytäneet tietoa oman lapsen asioista?
- Millä tavoin vanhemmat ovat saaneet tietoa lapsensa asioista teidän ryhmässänne?

4. Vaikuttamismahdollisuudet palvelutilanteissa ja palvelujärjestelmässä

Kysymykset vanhemmille:

- Millaisia mahdollisuuksia sinulla on vaikuttaa päiväkodin toimintaan?
- Miten haluaisit osallistua varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen?
- Miten haluaisit itse olla mukana varhaiskasvatustoiminnassa?
- Onko sinulla jotain muuta sanottavaa vanhempien osallisuudesta?

Kysymykset varhaiskasvattajille:

- Miten vanhemmat ovat osallistuneet päiväkotinne toimintaan?
- Onko vanhemmat tuoneet esille joitakin ehdotuksia päiväkotinne toimintaan? Minkälaisia?
- Millaisia mahdollisuuksia vanhemmilla on vaikuttaa päiväkotinne toimintaan?
- Miten vanhemmat voisivat olla mielestäsi mukana varhaiskasvatustoiminnassa?
- Onko sinulla jotain muuta sanottavaa vanhempien osallisuudesta?

Kutsu kyselyyn varhaiskasvatuspalveluja käyttäville vanhemmille

Hyvä varhaiskasvatuspalveluja käyttävä vanhempi!

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tuottaa laadukkaita palveluja lapsillenne. Vanhempien osallisuuden merkitys on tässä suuri, jotta palvelut olisivat myös vanhempien ja lasten toivomia. On siis tärkeää, että vanhemmat ovat mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioimisessa, tuoden omia kokemuksiaan ja ideoitaan sen mahdollistamiseksi. Teen opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on löytää varhaiskasvattajille keinoja vanhempien osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuspalveluissa.

Toivoisin Sinun olevan tässä mukana, tuoden omia kokemuksiasi osallistumismahdollisuuksistasi varhaiskasvatuspalveluissa viimeisen vuoden ajalta. Lisäksi olisi hienoa saada tietää ideoistasi miten vanhempien osallisuusmahdollisuuksia tulisi kehittää. Kyselyyn on mahdollisuus vastata 24.4.- 24.5.2016 välisenä aikana.

Oheisesta linkistä avautuva kyselylomake ja tietojenne julkaisutapa ovat anonymoituneet kunnioittavia eikä annettuja vastauksianne käytetä muuhun kuin kyseisen tutkimuksen aineistona. Lisäksi kyselyn täyttäminen on helppoa ja vie aikaa vain noin 10 minuuttia.

Kiitos Sinun ajastasi ja osallistumisestasi!

Ystävällisin yhteistyöterveisin,

Liisa Tikka

Sosiaali-alan YAMK -opiskelija

Metropolia (AMK), Sofianlehdonkatu 5 B, Helsinki

Annan myös tarvittaessa lisätietoa tutkimuksesta:

liisa.tikka@metropolia.fi

Kutsu kyselyyn varhaiskasvatuksen työntekijöille

Hyvä varhaiskasvattaja!

Syksyllä 2017 voimaan tulevan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti varhaiskasvatuksessa tulee huomioida entistä enemmän vanhempien osallisuus. Tämä toteutuakseen edellyttää varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin arjen tutkimista sekä vanhempien itsensä kuin varhaiskasvattajien näkökulmista. Teen opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on löytää varhaiskasvattajille keinoja vanhempien osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksessa.

Toivoisin Sinun olevan tässä mukana, tuoden omia käytännön kokemuksiasi siitä, miten vanhempien osallisuus on viimeisen vuoden aikana mahdollistunut toiminnassanne ja miten vanhemmat ovat osallistuneet. Lisäksi olisi hienoa tietää, jos Sinulla olisi ideoita, miten vanhempien osallisuutta voitaisiin lisätä. Kyselyyn on mahdollisuus vastata 24.4.-24.5.2016 välisenä aikana.

Oheisesta linkistä avautuva kyselylomake ja tietojenne julkaisutapa ovat anonymoituneet kunnioittavia eikä annettuja vastauksianne käytetä muuhun kuin kyseisen tutkimuksen aineistona. Tulokset vanhempien osallisuuden keinojen lisäämiseksi varhaiskasvattajille tullaan julkaisemaan sähköisesti opinnäytetyön valmistuttua syksyllä 2017.

Kyselyn täyttäminen on helppoa ja vie aikaa noin 10 minuuttia.

Kiitos Sinun ajastasi ja osallistumisestasi!

Ystävällisin yhteistyöterveisin,

Liisa Tikka

Sosiaalialan YAMK -opiskelija

Metropolia (AMK), Sofianlehdonkatu 5 B, Helsinki

Annan myös tarvittaessa lisätietoa tutkimuksesta:

liisa.tikka@metropolia.fi